



TAMPEREEN  
AMMATTIKORKEAKOULU

# LIKUNNALLINEN LEIKKIMATERI- AALI KIRKKOVUODEN JUHLAPY- HISTÄ 3-6 VUOTIAILLE

Jani Lahnavik

Opinnäytetyö  
Joulukuu 2016  
Sosiaalialan koulutusohjelma



## TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu  
Sosiaalialan koulutusohjelma  
LAHNAVIK JANI:

Liikunnallinen leikkimateriaali kirkkovuoden juhlapyhistä 3-6 vuotiaille

Opinnäytetyö 52 sivua, joista liitteitä 16 sivua  
Joulukuu 2016

---

Opinnäytetyön tarkoitus oli valmistaa Touhula Liikuntapäiväkodille Ylöjärvelle kirkkovuoteen liittyvä liikuntaleikkimateriaali 3–6-vuotiaille lapsille. Materiaali on tehty työntekijöille työkaluksi päiväkodin arkeen. Sitä on myös mahdollisuus käyttää muissa päiväkodeissa, päivähoidossa tai kotona. Leikkimateriaaliin sisältyy kirkkovuoden suuret juhlat, kuten adventti, joulukuun, pääsiäinen ja helluntai sekä kaksi pienempää, kuten mikkelinpäivä ja pyhäinpäivä. Näille juhlapyhille materiaalista löytyy niihin liittyviä liikunnallisia leikkejä. Materiaalin on tarkoitus tukea ja ohjata työntekijöitä uskontokasvatuksen antamisessa ja antaa lapsille kokemusta uskonnosta, perinteistä ja suomalaisesta kulttuurista. Materiaalista on myös digitaalinen versio. Sen tarkoituksena on antaa mahdollisuus päivittää materiaalin sisältöä.

Aiheeseen liittyvää materiaalia kerättiin kirjallisuudesta, päiväkotien liikuntaleikkimateriaaleista ja Internetistä. Leikkimateriaalin valmistelu aloitettiin kesäkuussa 2016 kirjallisuuteen ja muuhun aineistoon tutustumisella. Ensimmäinen versio otettiin Touhulan 2–5-vuotiaiden ryhmien koekäyttöön syyskuussa 2016. Lapset ja tiimien lastentarhanopettaja antoivat marraskuun 2016 puolivälissä palautteen, jonka mukaan materiaali viimeisteltiin nykyiseen muotoon. Ajanpuutteen vuoksi lopullinen versio materiaalista tulee valmistumaan keväällä 2017.

Leikkimateriaali koettiin hyödylliseksi työkaluksi, ja se haluttiin ottaa ryhmissä käyttöön. Sen koettiin tukevan uskontokasvatusta ja helpottavan sen teemojen lähestymistä. Leikkien perusrungon tutuus koettiin positiivisena. Kasvattajien oli helppo sisäistää leikkien idea, vaikka termistö oli muuttunut ja enemmän juhlapyhiin linkittynyt. Lapset pitivät erityisesti hippaleikeistä. Heistä leikit olivat hauskoja, ja he innostuivat leikkimään niitä myös omatoimisesti. Haastavaa oli vielä tässä vaiheessa saada tuloksia siitä, kuinka paljon lapset omaksuivat uskontoon, perinteeseen ja suomalaiseen kulttuuriin liittyviä asioita leikkien kautta. Koko opinnäytetyöprosessin haasteena oli erittäin tiukka aikataulu, opintojen ja työelämän rinnan kulkeminen.

Leikkimateriaali on uskontokasvatukseen painottunut, pitkäikäinen ja päivitettävissä, joten siitä on hyötyä Touhulan Liikuntapäiväkodille moneksi vuodeksi. Nämä ominaisuudet yhdessä erottavat sen muista vastaavista materiaaleista. Siitä on hyötyä myös työn tekijän ammatissa valmiina materiaalina. Tarvittaessa sitä voi muokata eri päiväkotien tarpeita vastaavaksi materiaaliksi.

---

Asiasanat: varhaiskasvatus, uskontokasvatus, liikuntaleikki, leikki, päivähoito

## **ABSTRACT**

Tampereen ammattikorkeakoulu  
Tampere University of Applied Sciences  
Degree Programme in Social Services

Lahnavik Jani:  
Exercise-Based Play Material of a Liturgical Year For Children Aged 3-6

Bachelor's thesis 52 pages, appendices 16 pages  
December 2016

---

The purpose of this thesis was to make a physically educative play material of a liturgical year for children aged 3-6 for Touhula Liikuntapäiväkoti in Ylöjärvi. The purpose of this material is to support the workers to give religious education and to give the children an experience of religion, tradition and Finnish culture.

The content of the material was gathered from literature, play materials of kindergartens and internet. The material was evaluated by observing the children and having feedback from them and two kindergarten teachers from other groups of Touhula.

The feedback from the play material was, that it is a useful tool and it will be used in the groups in the kindergarten. It gives religious education and it makes easier to view the religious themes with the children. The children liked especially the catching games. For them the games were fun and they started to play them independently.

The play material is good tool for religious education. The children and kindergarten teachers liked it. It is also long-lasting and updatable; therefore, it is useful to Touhula Liikuntapäiväkoti for many years. These qualities combined make it different from any other similar material.

The challenge was to know in this point, how much the material helps children adopt issues from religion, tradition and Finnish culture. That could be a topic for another thesis, to search, if the play material helps the children adopt those issues.

---

Key words: early childhood education, religious education, exercise-based games, playing, day care

## SISÄLLYS

1	JOHDANTO .....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT .....	8
	2.1. Työn tarkoitus ja lähtökohdat.....	8
	2.2. Yhteistyötaho.....	10
	2.3. Tuotoksen vaatimukset, prosessi ja tutkimusmenetelmät.....	11
3	USKONTOKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA JA MUUT KÄSITTEET .....	13
	3.1. Lähtökohdat ja tavoitteet uskontokasvatuksessa.....	13
	3.2. Uskontokasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.....	15
	3.3. Monikulttuurisuuden huomioonottaminen.....	16
	3.4. Varhaiskasvatuksen pedagogiset lähtökohdat.....	17
	3.5. Leikki ja liikunta.....	19
4	LEIKKIMATERIAALIN KOKOAMINEN.....	22
	4.1. Leikkien valitseminen.....	23
	4.2. Kokoamisprosessi.....	24
	4.3. Leikkien ohjaaminen.....	26
	4.4. Materiaalin arviointi.....	27
5	JOHTOPÄÄTÖKSET .....	29
6	POHDINTA .....	32
7	LÄHTEET .....	34
8	LIITTEET	
	LIIKUNTALEIKKIMATERIAALI KIRKKOVUODESTA	

## 1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on kehittämishanke ja produktio, joka jakaantuu kahteen osaan, tuotokseen ja raporttiin. Tuotoksena olen valmistanut Touhula Liikuntapäiväkotien Ylöjärven yksikölle liikuntaleikkimateriaalin liittyen kirkkovuoden suuriin juhliin. Materiaali sisältää pienen infon kyseisestä kirkkovuoden juhlasta ja liikunnallisia leikkejä juhlan teemoihin liittyen. Raportti sisältää kuvauksen materiaalin kehittämistehtävistä ja valmistumisprosessista.

Touhula Liikuntapäiväkotien erityispiirre on liikunnallisuus. Tähän kontekstiin liittyen liikunnan ja leikin avulla kirkkovuoteen tutustuminen ja sitä kautta suomalaiseen kulttuuriympäristöön tutustuminen olisi Touhulan konseptille hyödyllinen. Vaikka työ on ensisijaisesti tehty Touhulan Ylöjärven yksikölle, niin sitä voi käyttää kaikki vanhemmista ammattilaisiin, jotka ovat tekemisissä 3-6 vuotiaiden lasten kanssa. Koko opinnäytetyötä on siis mahdollisuus tarkastella myös yleisellä tasolla. Kokonaisuus on tarkoitettu kaikille asiasta kiinnostuneille ja sitä saa käyttää ja kehittää tarpeiden mukaan.

Idea opinnäytetyön aiheeseen syntyi keväällä 2016, kun olin saanut hieman yli puolivuotta kokemusta työstä päiväkodissa määrääkäsena lastentarhanopettajana Touhulan Liikuntapäiväkodissa Ylöjärvellä. Olin saanut vastuulleni olla päiväkodin yhteyshenkilö Ylöjärven seurakunnan suuntaan. Ylöjärvellä kaupunki ja seurakunta tekivät syyskuussa 2015 päätöksen, jossa seurakunta jää enemmän tukijan roolin uskontokasvatuksessa ja päävastuu siirtyi päiväkodeille. Tämä herätti idean, että voisin tuottaa materiaalin päiväkodin henkilökunnalle liittyen uskontokasvatukseen ja, joka sopisi myös Touhulan liikunnalliseen painopisteeseen. Kysyin asiasta koko päiväkodin viikoittaisessa palaverissa ja työyhteisö koki idean hyväksi ja tarpeelliseksi. Myös oma aikaisempi hieman yli 10 vuoden työkokemus seurakunnan nuorisotyöstä oli auttamassa suuntaamaan ideaa juuri uskontokasvatukseen. Tämän työn kautta minulla on mahdollisuus käyttää jo olemassa olevaa ammattitaitoani ja hyödyntää sitä varhaiskasvatuksen alueella nykyisessä työpaikassani. Näistä lähtökohdista lähdin toteuttamaan materiaalia.

Tämä työ sijoittuu omalta osalta keskelle muutosta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistettiin ja julkaistiin

loppuvuodesta 2016. Siitä poistui sisällölliset orientaatiot ja tähän työhön liittyvä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Juuri julkaistussa asiakirjassa puhutaan oppimisen alueista, joista alueeseen nimeltä *minä ja meidän yhteisömme* liittyy katsomuskasvatus. Sisällöllisesti asiat eivät muutu paljoakaan. Vanhassa asiakirjassa ohjattiin, että lapsia lähellä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin tutustutaan ja perehdytään oman uskonnon käytäntöihin, tapoihin ja perinteisiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 29). Uudessa asiakirjassa taas määrätään, että katsomuskasvatuksessa tutustutaan lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin. Lasten kanssa tutustutaan eri katsomusten perinteisiin. Tavoitteena on edistää kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan ja tukea kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 43-44.) Vaikka tässä työssä käytetään vielä sanoja uskontokasvatus ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio, niin olen ottanut huomioon myös tämän muutoksen. Kokonaisuudessaan leikki-materiaali sopii myös uusien määräyksien alle. Erityisesti se kohtaa uudessa suunnitelmassa olevan kohdan, jossa luontevaksi tavaksi tarkastella katsomuksia on vuoden kiertoan liittyvät juhlat ja tapahtumat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 43-44).

Myös alle 8-vuotiaiden lasten liikuntasuosituksukset ovat muuttuneet. Edelliset olivat julkaistu vuonna 2005 ja tämä uusi opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu *Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä* vuonna 2016. Vanhassa julkaisussa puhuttiin, että alle 8-vuotiaiden lasten tulisi saada liikuntaa kaksi tuntia päivässä, mutta uudessa julkaisussa määrä on noussut kolmeen tuntiin. Uuden julkaisun mukaan osa liikunnasta tapahtuisi varhaiskasvatuksessa ja osa kotona. Lapsen liikunnan tulisi muodostua kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta ja erittäin vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016: 6-18.) Näihin suosituksiin opinnäytetyöni sopii hyvin, sillä kokonaisuutena siinä on liikunnallisia leikkejä käytettäväksi varhaiskasvatukseen ja useat niistä ovat fyysisesti aktiivisia ja vauhdikkaita. Monet materiaalin leikit pohjautuvat perinteiseen hippaleikkiin.

Lapset oppivat leikin kautta. He kehittyvät sosiaalisesti, emotionaalisesti ja motorisesti leikin avulla ja se on läsnä koko ajan lapsen tavassa kohdata ja käsitellä ympäröivää maailmaa. Se on myös oppimisen väline. Liikunnan hyviä puolia on,

että aktiivinen ja vastavuoroinen toiminta muokkaa lasten kognitiivisia taitoja. Havaitsemiseen liittyvillä toiminnoilla on keskeinen rooli tietojen, taitojen ja motorii-  
kan oppimisessa. Pieni lapsi rakentaa myös toiminnan kautta itselleen mielikuvia. Näin leikin ja liikunnan avulla on mahdollisuus tutustua myös omaan uskontoon, katsomukseen, kulttuuriin ja perinteisiin, kun niiden teemoja ottaa mukaan liikunnallisiin leikkeihin.

Ideana tämänkaltaisen materiaalin toteuttaminen on myös uusi. En ole löytänyt vastaavaa teosta, jossa uskontokasvatus ja liikunnalliset leikit yhdistettäisiin varhaiskasvatuksen alueella. Siinä mielessä tämä leikkimateriaali on avaus myös tällä saralla.

## 2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa liikunnallinen leikkimateriaali kirkkovuoden suurista juhlapyhistä 3-6 vuotiaille lapsille Ylöjärvellä sijaitsevaan Touhula Liikuntapäiväkotiin. Tavoitteena on, että materiaali toimii tukea ja ideoita antavana työkaluna, joka auttaa kasvattajia toteuttamaan varhaiskasvatussuunnitelmassa vaadittavaa uskontokasvatusta ja tutustuttamaan, kasvattamaan ja kiinnittämään lapsia omaan kulttuuriperinteeseen- ja ympäristöön sekä oppimaan eettisiä arvoja liikunnallisten leikkien kautta.

Tavoitteena on tehdä materiaali, joka auttaa laaja-alaista oppimista lapsilla. Se kattaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisia oppimisen alueita painotuen uskontoon, kulttuuriperinteeseen ja liikkumiseen. Se myös auttaa toteuttamaan lasten liikunnallisuutta ja liikuttamista uuden valtakunnallisten liikuntasuosituksen mukaisesti. Tavoitteena on saada myös työkalu työn tekijän omaan työhön lastentarhanopettajana.

### 2.1 Työn tarkoitus ja lähtökohdat

Materiaalin tarkoitus on olla helppokäyttöinen, helposti lähestyttävä ja uskontokasvatuksessa auttava, lapsille mieluista ja heidän ajatuksiaan herättävä. Liikunnan ja leikin näkökulmasta kirkkovuoteen tutustuttavaa materiaalia ei ole aikaisemmin tehty, joten siitä näkökulmasta tämä on uusi lähestymistapa uskontokasvatukseen. Sen on myös tarkoitus olla pitkäikäinen ja päivitettävissä. Päivitysmahdollisuuden tarjoaa materiaalin digitaalinen versio. Kehittämistehtävänä sillä on tarjota uskontokasvatuksen näkökulmasta toimiva työkalu, joka sisältää myös liikunnallista, eettistä ja kulttuurista puolta.

Opinnäytetyö selvittää myös, onko tämän kaltaisesta materiaalista hyötyä kasvattajille ja lapsille liittyen uskontokasvatuksen näkökulmaan varhaiskasvatuksessa? Palautetta kerään sekä Touhulan 2-5 -vuotiaiden ryhmien tiimeiltä ja lapsilta. Teoreettisena pohjana opinnäytetyölle toimii uskontokasvatuksen rooli lasten kasvussa ja kiintymisessä omaan kulttuuriympäristöön sekä lapsen leikkimisen ja liikkumisen kautta kokeminen ja oppiminen.



Työn rajauksena on, että se on suunnattu 3-6 vuotiaille lapsille, mutta leikkejä on mahdollisuus soveltaa sekä nuoremmille että vanhemmille lapsille. Myös osan kirkkovuoden juhlista jää vähemmälle huomiolle ja mukaan on valittu vain ne, jotka näkyvät enemmän lasten arjessa ja heidän kasvuympäristössään. Leikkejä on määrällisesti tarkoitus olla muutama yhtä juhlapyhää kohti. Tarkoituksena on myös antaa digitaalinen versio materiaalista päiväkodille, jotta sitä on mahdollisuus päivittää ja muokata ideoiden sekä kehityksen mukaan.

Lähtökohtana työlleni oli paikallisen seurakunnan ja kaupungin päätös, jossa seurakunta jää enemmän tukijan roolin uskontokasvatuksessa ja päävastuu sen antamisesta siirtyi päiväkodeille. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet antavat ohjeen, että lasten varhaiskasvatuksen keskeisiin sisältöihin kuuluu myös uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Tämä ei ole oppiaine, jota opiskellaan vaan sen on tarkoitus aloittaa lapsella sellaisten välineiden ja valmiuksien hankkimisen, joiden avulla hän voi vähitellen perehtyä, ymmärtää ja kokemaan ympäröivän maailman monimuotoisia ilmiöitä (varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet 2005: 26.)

Päivähoitohenkilöstön ja varhaiskasvatuksen opiskelijoiden keskuudessa on kuitenkin havaittu suurta epävarmuutta uskontokasvatuksen tavoitteista ja toteuttamistavoista. Edelleen on vallalla käsityksiä, että se on jotain opillista ja sen toteuttamiseen vaikuttaa myös työntekijän oma ns. uskonnollinen menneisyys (Pellikka 2016: 151-154.) Monissa päiväkodeissa tämä orientaatio jää vähälle huomiolle. Osa päivähoidon henkilökunnasta on vieläkin sitä mieltä, ettei se ole osa päivähoitoa. Se koetaan vaikeana alueena ja siksi se on monissa päiväkodeissa siirretty seurakunnan vastuulle. Kasvattajat kokevat epävarmuutta roolistaan uskontokasvattajina ja he kokevat tarvitsevansa lisäkoulutusta. Syynä uskontokasvatuksen vähyydelle esitetään myös ryhmien moniuskontoista taustaa ja ratkaisuna on ollut, ettei uskontokasvatusta anneta ollenkaan (Mattila 2009: 62-63.) Myös Kaarina Vähätalon opinnäytetyössä ”Uskontokasvatus osaksi viherkodon päiväkodin arkea” vuodelta 2012 todetaan, että uskontokasvatus koetaan haasteelliseksi aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Myös päiväkodeissa kasvava monikulttuurisuus koetaan tämän suhteen haastavaksi (Vähätalo 2012: 1-7.) Kuitenkin

uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tasavertaisena muiden orientaatioiden kanssa ja myös laki velvoittaa päivähoidon antamaan uskontokasvatusta. (Mattila 2009: 62-63.)

## 2.2 Yhteistyötaho

Touhula varhaiskasvatus Oy:n omistaa yksityiset Touhula Liikuntapäiväkodit, Aarresaari päiväkodit ja Vekarapäiväkodit. Touhula Liikuntapäiväkodit ovat päiväkoteja, joissa painopistealueena on liikunnallisuus. Päiväkotien lupauksena on, että lapset liikkuvat reippaasti vähintään 2 tuntia päivässä. Tämä toteutuu tavallisessa arjessa suunniteltujen liikunta hetkien lisäksi. Toiminta on lapsilähtöistä ja tutkitusti laadukasta. Tämän todistaa Inspecta sertifiointin toimesta myönnetty ISO 9001:2008 sertifikaatti.

Ylöjärvellä sijaitsee kuusipaikkainen Touhulan yksikkö, jossa on tällä hetkellä 5 lapsiryhmää. Niistä kaksi on 0-3 vuotiaiden ryhmiä ja kolme 2-5 vuotiaiden ryhmiä. Kasvatushenkilökuntaan kuuluu 15 henkilöä, joista 5 toimii lasten tarhanopettajina ja 10 lastenhoitajina. Yksikön esimies on mukana yhden ryhmän hoitajana hallinnollisten tehtävien lisäksi. Yksikössä työskentelee myös yksi päiväkotiapulainen. Yksikössä on kirjoilla n.100 lasta, joista suurin osa on kokoaikaisessa hoidossa, osa 80% hoitovarauksella ja osa 50% hoitovarauksella. Palvelu maksetaan kaupungilta anottavalta palvelusetelillä.

Työskentelen itse määräaikaisena lastentarhanopettajana Ylöjärven yksikössä 2-5 vuotiaiden lasten ryhmässä. Opinnäytetyöni toteutuu yhteistyössä 2-5 vuotiaiden ryhmien kasvattajatiimien kanssa, siten että he arvioivat liikuntaleikkimateriaalia omissa ryhmissään ja minä omassa. Palautteen saan lapsia havainnoimalla sekä keskustelemalla heidän kanssaan. Kasvattajien näkökulman ja palautteen työhöni saan lastentarhanopettajien omassa palaverissa materiaalin koekäytön jälkeen.

Touhulan yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa uskonnollis-katsomuksellinen orientaatiolla on oma paikkansa. Se liittyy etiikka ja katsomus otsikon alle. Tou-

hulan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan jokaista lasta ja aikuista huomioidaan sekä kunnioitetaan tasavertaisesti. Siihen kuuluu erilaisten ihmisten ja kulttuurien kohtaamisen harjoittelu. Uskontokasvatuksesta mainitaan, että sen avulla tutustutaan kirkkovuoden juhliin ja se on lähinnä suomalaisen kulttuurin sekä perinteen siirtämistä (Touhula Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2013.)

### **2.3 Tuotoksen vaatimukset, prosessi ja tutkimusmenetelmät**

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotoksen tulee pohjautua ammattiteorialle ja sen tuntemukselle. Sen tulee antaa uuden tiedon lisäksi sellaisen innovaation, joka on aikaisempaa parempi tai kokonaan uusi. Sen toteutusprosessiin kuuluvat aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, esivaihe, työstövaihe, tarkistusvaihe, viimeistelyvaihe ja valmis tuotos. Aloitusvaiheessa on idea hankkeesta ja sisältää ilmaistun kehittämistarpeen, alustavan kehittämistehtävän, toimintaympäristön sekä ajatuksen mukana olevista toimijoista. Tämä vaihe linjaa hankkeen suunnan. Suunnitteluvaiheessa tehdään hankkeesta kirjallinen suunnitelma kuten esimerkiksi opinnäytetyösuunnitelma tai tutkimussuunnitelma. Siitä tulee ilmetä tavoitteet, ympäristö, vaiheet, toimijat, menetelmät, materiaalit, aineistot, dokumentointitavat ja tuotettujen dokumenttien käsittely sillä tarkkuudella, kun ne tässä vaiheessa voi tietää (Salonen 2013: 16-17.)

Esivaiheessa siirrytään siihen ympäristöön, jossa varsinainen työskentely toteutuu. Siinä käydään suunnitelma läpi ennen varsinaisen työn aloittamista. Työskentelyvaihe on suunnitelmavaiheen jälkeen toiseksi tärkein vaihe. Siinä aloitetaan työskentely toimijoiden kesken kohti yhdessä sovittua tavoitetta tai tuotosta. Se on vaativin ja raskain vaihe, mutta oppimisen kannalta erittäin tärkeä. Tässä vaiheessa saatu ohjaus, vertaistuki ja palaute ovat oleellisia hankkeen onnistumisen kannalta (Salonen 2013: 17-18.)

Tarkistusvaiheessa toimijat arvioivat tuotosta ja mahdollisesti palauttavat sen työstövaiheeseen. Työtä tarkistetaan ja arvioidaan jokaisessa vaiheessa, vaikka se onkin tässä erotettu omaksi vaiheeksi. Viimeistelyvaiheessa viimeistellään sekä itse tuotos että kirjallinen raportti tuotoksen teosta. Tuotos myös esitellään

käyttäjille, asiakkaille ja yhteistyötahoille. Tuotos ja raportti yhdessä ovat toiminnallinen opinnäytetyö (Salonen 2013: 18.) Tässä opinnäytetyössä tätä koko tuotoksen valmistumisprosessia kuvataan luvussa 4.

Aineistonkeruun perusmenetelmistä palautteen keräämiseen voi käyttää kyselylomaketta tai haastattelua (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2002, 178). Havainnointi on aineistonkeruumenetelmä, jossa tutkittavasta ilmiöstä kootaan aineistoa sitä seuraamalla ja tekemällä havaintoja. Havaintoja tehdään ihmisen toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnointia käytetään, kun halutaan ensikäden tietoa luonnollisessa ympäristössä (Jyväskylän Yliopisto 2016.) Tässä työssä havainnoin lapsia ohjatessani leikkejä ja palautteen pyysin avoimesti haastatteleamalla sekä lapsia että muiden ryhmien lastentarhanopettajia. Erilainen palautteen keräämismenetelmä olisi voinut tuoda erilaisia vastauksia, sillä jo suullisessa ja kirjallisessa palautteessa on eroja. Palautteen keräämisen piti tapahtua lastentarhanopettajien kokouksessa, mutta se siirtyi myöhempään ajankohtaan yhteisen ajanpuutteen vuoksi. Siksi tein lyhyet yksilöhaastattelut. Sekä havainnointiin että haastatteluihin ei ollut mielestäni riittävästi aikaa. Sain niistä tarpeellista, mutta kovin pintapuolista tietoa. Vastauksia käyn läpi tarkemmin johtopäätöksiä koskevassa luvussa.

### **3 USKONTOKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA JA MUUT KÄSITTEET**

Tässä luvussa käsitellään erityisesti uskontokasvatusta, sen lähtökohtia ja tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen pedagogisia lähtökohtia. Pyrin tuomaan esiin myös monikulttuuristuvan maailman vaikutuksen liittyen aiheeseen. Luvun päätteeksi avaan myös leikin ja liikunnan käsitteitä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Pääpaino on kuitenkin avata erityisesti uskontokasvatusta.

Uskonto on osa yhteiskuntaa ja sen sosiaalista sekä kulttuurista maailmaa. Kaikki lapset ovat myös kosketuksissa tämän kanssa. Tavat ja perinteet ovat niin syvällä meissä, että ne ovat välillä tiedostamattomia niin ajatuksissamme kuin toimissamme. Uskontokasvatuksella voidaan tukea lapsen kasvua ja ihmisyyttä sekä ihmiskäsityksen että lähtökohtiensa kautta. Tällä tavalla lapsella on mahdollisuus kohdata elämän syvimpiä kysymyksiä, jotka kuuluvat ihmisyyteen ja olla niiden äärellä (Mattila 2009: 62.)

Uskontokasvatus on omalla tavallaan haasteellinen kenttä ja riippuu paljon myös varhaiskasvattajan omasta asenteesta, millä tavalla siihen liittyviä asioita käsitellään. Monessa paikassa sitä on ulkoistettu seurakunnille, mutta varhaiskasvatussuunnitelman mukaan päävastuu on päiväkodin henkilökunnalla (Mattila 2009: 62-63.) Ylöjärvellä kaupunki ja seurakunta tekivät syyskuussa 2015 päätöksen, jossa seurakunta jää enemmän tukijan roolin uskontokasvatuksessa ja päävastuu siirtyi päiväkodeille.

#### **3.1 Lähtökohdat ja tavoitteet uskontokasvatuksessa**

Uskontokasvatus on ollut osa suomalaista varhaiskasvatusta aina vuodesta 1888 asti, jolloin suomalaisen lastentarhatoiminnan katsotaan alkaneen. Päivähoitohistorian suomalaiset uranuurtajat Hanna Rothman ja Elisabeth Alander perustivat lastentarhatoiminnan kristilliselle aatepohjalle ja etiikalle. Uskonnollisen kasvatuksen yhteydessä lapsia tutustuivat kristillisiin tapoihin ja juhliin sekä heille pyrittiin välittämään Raamatun sanomaa. Kasvatuksen tarkoituksena oli luoda

lapsille turvallisuuden tunnetta ja luottamusta Jumalan rakkauteen ja huolenpitoon. Myös heidän aloittamassaan lastentarhanopettajien koulutuksessa oppiaineina olivat uskonto ja etiikka (Kallioniemi 2009: 9-10.) Vuonna 1980 parlamentarisen kasvatuskomitean mietinnön pohjalta päivähoitolakiin lisättiin tavoitepykälä, jonka myötä myös uskontokasvatus sai selkeän lakisääteisen aseman. Mietinnössä ei kuitenkaan annettu kovinkaan tarkkoja sisällöllisiä ja menetelmällisiä ohjeita uskontokasvatuksen toteuttamiseen. Tavallisesti päivähoidon uskontokasvatus on ollut yleiskristillistä ja ekumeenista. Sen tehtävän on ollut tiedon ja kokemuksen välittäminen uskonnosta. Uskonnolliseen vakaumukseen ohjaaminen on sen sijaan jätetty vanhemmille, joilla on lapsen ensisijainen kasvatus oikeus (Kallioniemi 2009: 11-13.)

Uskontokasvatus on kuitenkin etsinyt koko ajan muotoaan ja sen tavoitteista sekä toteuttamistavoista on ollut suurta epävarmuutta niin päivähoitohenkilöstön kuin opiskelijoidenkin keskuudessa. Suomalaiseen perinteeseen on kuulunut ajatus siitä, että kristinuskon sisältö on muuttumaton ja annettu. Näin uskonto on päässyt määrittämään kasvavaakin ihmistä. Nykyään olisi kuitenkin tärkeää päästä vuoropuheluun lapsen maailman ja meitä ympäröivän maailman kanssa. Tätä kautta voisimme löytää uskontokasvatuksesta kasvun ja kehityksen virikkeitä sekä välttää uskonnon kautta nousevaa määräilyä ja manipulaatiota. (Pellikka 2016: 154.) Elämme monimuotoisessa ja pirstoutuneessa maailmassa, jossa ihmisen on tärkeää tuntea juurensa ja saada tukea identiteetin rakentamiselle. Tämä on yksi uskontokasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä. Nykyään on huomioitava monikulttuurisuus ja moninaiset näkemykset. Sen takia uskontokasvatuksessa tarvitaan näkemystä, joka samanaikaisesti ymmärtää oman uskonnon merkityksen ja tukee moninaisuuden kohtaamista (Halme 2010:10.)

Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation sisältöön liittyvät uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat sekä ilmiöt. Sen tavoitteena on, että lapsi voi perehtyä oman uskonnon tai katsomuksen perinteeseen ja käytäntöihin. Lapselle annetaan mahdollisuus hiljaisuuteen, ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 30.) Sen sisällöt ja tavoitteet eivät ole ensi sijaisesti tiedollisia vaan niiden luonteeseen kuuluvat vahvan henkisen kasvun, elämisen, erilaisuuden kohtaamisen ja suvaitsevaisuuden elementit. Uskontokasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen identiteetin kasvua ja muodostumista

sekä antaa valmiuksia kohtaamaan uskontoon liittyviä asioita. Turvallisuuden luominen sekä lapsen kokemus omasta arvokkuudesta, ainutlaatuisuudesta, rakastettuna ja hyväksyttynä olemisesta ovat ensi arvoisen tärkeitä (Mattila: 2009: 62.) Viime aikoina uskontokasvatukseen on kehitetty lapsilähtöisempää toimintakulttuuria, jossa otetaan huomioon lapsen maailman kokonaisvaltaisuus. Siinä otetaan huomioon lapsen intuitio ja kyky sisäiseen oivallukseen ja jätetään asioiden selittäminen ja analysointi vähemmälle. (Pellikka 2016: 154-156.)

Uskontokasvatusta täytyy myös katsoa uskonnonvapaus- ja perustuslain näkökulmasta. Lakia voi tulkita sekä positiivisesti että negatiivisesti. Positiivinen näkökulma tuo esiin sen, että jokaisella on oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, ilmaista vakaumusta ja kuulua uskonnolliseen yhdyskuntaan. Negatiivinen tulkinta painottaa sitä, että kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnolliseen toimintaan tai tunnustaa mitään uskontoa (perustuslaki 1999 & uskonnonvapauslaki 2003.) Lastenpsykiatri Jukka Mäkelän mukaan jokaisella lapsella tulee olla oikeus oppia omaa kulttuuria. Liittyi se sitten omaan ryhmään, perheeseen tai ympäristöön. Sen avulla vahvistuu lapselle tunne siitä, miten tietyssä ympäristössä toimitaan ja mihin hän itse kuuluu. (Jukka Mäkelä 2014.)

### **3.2 Uskontokasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa**

Lapselle on luontaista tutkia, kokeilla, ihmetellä sekä sisäistää asioita leikin ja mielikuvituksen kautta. Hänelle on annettava mahdollisuus kohdata uskonnolliset asiat ja ilmiöt kaikilla aisteillaan ja monipuolisen toiminnan kautta (Kallioniemi 2009: 16; Hiltunen 2009: 69.) Varhaiskasvatuksessa virkkeen antajana ja erilaisien asioiden tarkastelun ja esille ottamisen mahdollistajana toimii oppimisympäristö. Uskontokasvatuksen näkökulmasta oppimisympäristöön kuuluvat esimerkiksi erilaiset symbolit, kuten kynttilä tai risti sekä kirkkovuoteen liittyvät asiat. Uskontokasvatuksen alue sisältää paljon perinteitä ja symboliikkaa, joiden avulla lapsi pystyy ymmärtämään suomalaista kulttuuria, tapoja, kieltä, kielikuvia, nimityksiä ja juhlaperinteitä. Näiden asioiden äärellä oleminen antaa lapselle turvallisuuden ja jatkuvuuden kokemusta. Hän on vasta sosiaalistumisensa alussa ja tarvitsee vahvoja rakenteita rakentaessaan pohjaa omalle elämälle (Mattila 2008: 64-

65; Laakso, Vuorelma & Halme 2010: 51.) Suomalaisessa yhteiskunnassa suurimmat juhlapyhät ovat kirkollisia juhlia ja niihin sisältyy paljon kansallista kulttuuriperinnettä. Kirkkovuoden tunteminen ja sen huomioiminen antavat paljon sisältöä ja ideoita uskontokasvatuksen pohjaksi (Mattila 2009: 64.)

Uskontokasvatuksen toteuttamiseen on monenlaisia työtapoja. Aiheiden käsitteilyssä voidaan käyttää kertomuksia ja draamallisia työtapoja. Asioita voidaan käydä läpi myös leikin avulla käyttäen mielikuvitusta. Viime aikoina toteutukseen on luotu uusia menetelmiä kuten Godly Play -menetelmä, lattiakuvat ja viiden aistin pedagogiikka. Näissä menetelmissä luotetaan lasten luontaiseen intuitioon uskon asioissa, kertomuksissa ja vertauksissa (Laakso, Vuorelma & Halme 2010: 51 & Pellikka 2016: 155-156.)

Omassa tuotoksessani lähestytään uskontokasvatuksen piiriin kuuluvia asioita kirkkovuoden näkökulmasta ja liikunnallisesti leikkien. Tarkoituksena on, että leikit tukevat kyseisen kirkkovuoden juhlaan liittyviä muita toimintoja kuten esimerkiksi kertomuksien lukemista, askartelemista sekä lapsilta nousevia kysymyksiä ja pohdintoja. Niistä löytyy symboliikkaa ja keskeisiä kulttuurisia sekä eettisiä teemoja. Lapsille ne antavat uusia tapoja kohdata uskontokasvatukseen liittyviä aiheita ja kasvattajille helppolukuisen ja -käyttöisen paketin juhlien teemoihin liittyen.

### **3.3. Monikulttuurisuuden huomioonottaminen**

Nykyään Suomeen muuttaa yhä enemmän ihmisiä muista kulttuureista ja muiden uskontojen piiristä. Tämä tuo uusia näkökulmia ja kysymyksiä uskontokasvatukseen. Se tarkoittaa suomalaisen ja uusien kulttuurimuotojen kohtaamista myös päivähoitossa. Monenlaisia näkemyksiä uskonnosta ja uskonnottomuudesta esiintyy myös suomalaisen kulttuurin sisällä (Halme 2010: 9-10.)

Varhaiskasvatus suunnitelmassa puhutaan tutustumisesta lasten elämässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 43). Tämä tarkoittaa arvon antamista lapsen perheen ja kodin va-



kaumukselle. Tämä johtaa suomalaisessa kulttuurissa joihinkin uskonnollisiin tapoihin varhaiskasvatuksen yhteisissä tilanteissa, kuten esimerkiksi joulujuhla. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että oman uskonnon huomioiminen koskettaa kaikkia lapsia. Ketään ei saa pakottaa mihinkään ja kaikkiin eri uskontoihin ja katsomuksiin tulee suhtautua kunnioittavasti (Halme 2010: 15.)

Monikulttuurisuuden mukaan ottamiselle on monia mahdollisuuksia. Lasten kanssa voi pohtia, mitä yhdistäviä asioita eri uskonnoilla ja kulttuureilla on. Miten esimerkiksi lapsen syntymää juhlietaan ja millaisia rituaaleja siihen liittyy. Muista kulttuureista tulleilta lapsilta ja heidän vanhemmiltaan voi kysellä kokemuksia ja muistoja heidän tavoistaan. Kirkkovuosi rytmittää suomalaista juhluvuotta, mutta siihen voi ottaa mukaan myös muista uskonnoista ja kulttuureista tulleiden lasten juhlia. Syvimmillään tämä johtaa siihen, että lapset tulevat kokonaisvaltaisesti nähdyiksi, kuuluiksi ja kohdatuiksi oman kulttuurinsa ja uskontonsa ainutlaatuisina edustajina (Forström 2009: 137-138.)

### **3.4 Varhaiskasvatuksen pedagogiset lähtökohdat**

Suomalaisen varhaiskasvatuksen juuret ovat fröbeliläisessä lastentarhatraditiossa ja -pedagogiikassa, joka oli suurimmaksi osaksi aikuisen ohjaamaa toimintaa, mutta myös lapsen itseohjautuvia leikkejä arvostettiin. 1970 -luvulla tämä murentui ja seurasi aikuisjohtoinen ja valtakunnallisesti ohjattu koulun oppiainejako jäljittelevä opetus- ja tuokiokeskeinen toiminta. 1990 -luvulla lähtien tähän on tietoisesti lähdetty hakemaan muutosta ja pedagoginen ote on jälleen varhaiskasvatuksessa vahvistunut. Viime aikoina on alettu korostaa lasten kuulemistä ja osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Lapset eivät ole vain passiivisia vastaanottajia vaan heidät nähdään aktiivisina toimijoina. (Turja 2009: 43-47.)

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta ja sen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tämän toteutumiseksi tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten yhteistyötä, jotta lapsen kasvatuksesta muodostuu mielekäs kokonaisuus. Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta ja siinä on

otettava huomioon lasten maailman lisäksi, vanhempien, kasvatuksen ammattilaisten, yhteiskunnan ja muiden tahojen maailmat, sillä lapsen kasvu tapahtuu koko ajan vuorovaikutuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 13., Halme 2010: 11.) Yhteiskunnan järjestämä ja valvoma varhaiskasvatusta koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Sen keskeisin merkitys näkyy lapsen omaehtoisessa leikissä. Varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite on edistää lapsen hyvinvointia. Sen edistämiseksi vaalitaan lapsen terveyttä ja toimintakykyä sekä huolehditaan hänen perustarpeista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 13-16.)

Lokakuussa 2016 valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogisina perusteina toimivat määritelty arvoperusta, käsitys lapsesta, lapsuudesta ja oppimisesta. Suomalainen varhaiskasvatusta on kokonaisuus pedagogisesti painottunutta kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Pedagogisen toiminnan perustaa on lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta koostuu laaja-alaisesta osaamisesta, lasten mielenkiinnon kohteista ja tarpeista, oppimisen alueista, arvopohjasta ja oppimiskäsityksestä. Näiden alueiden keskiössä on oppiva ja hyvinvoiva lapsi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 21-36.)

Laaja-alainen osaaminen tarkoittaa lapsille luotavaa pohjaa, joka muodostuu tietojen, taitojen, asenteiden, arvojen ja tahdon kokonaisuudesta. Se tarkoittaa myös kykyä käyttää tätä osaamista tilanteen edellyttämällä tavalla. Sen tarve selittyy muuttuvasta maailmasta, jossa kansalaisena toimiminen edellyttää tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Oppimisen alueita ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintä teknologinenosaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Näiden tehtävänä on edistää lapsen laaja-alaista osaamista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 21-22.)

Varhaiskasvatuksen arvopohjasta nousee esiin lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsenmielipiteen huomioon ottaminen sekä syrjintäkielto, että yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaa-

timus. Nämä arvot pohjautuvat YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, varhaiskasvatustalakiin ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 18-19.)

Varhaiskasvatuksen oppimiskäsitys nousee ajatuksesta, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Lapsi on aktiivinen toimija, joka on synnynnäisesti utelias ja haluaa oppia uutta. Lapset oppivat leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden sekä itseään ilmaisten monin eri tavoin. Erityisesti tulee ymmärtää leikin itseisarvo ja sen pedagoginen merkitys oppimisessa. Hyvinvoiva ja turvallisesti olonsa kokeva lapsi on avoin oppimaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 20.)

Suomalaista varhaiskasvatusta ja sen pedagogiikkaa on ohjannut valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka julkaistiin lopullisessa muodossaan vuonna 2005. Kuitenkin lokakuussa 2016 valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on uudistettu ja vanha asiakirja on poistunut käytöstä. Olen päässyt tutustumaan uusiin perusteisiin vasta opinnäytetyöni loppuvaiheessa, joten työni perustuu paljolti edelliseen asiakirjaan. Otan kuitenkin juuri julkaistuja perusteita huomioon tässä työssä. Tähän työhön liittyy erityisesti Touhula varhaiskasvatuksen Ylöjärven yksikön varhaiskasvatussuunnitelma sekä varhaiskasvatuksensuunnitelman perusteet vuodelta 2005 siten, että ne ohjaavat kohti niihin sisältyvän eettisen- ja uskonnollis-katsomuksellisen orientaation tavoitteita. Leikkimateriaali taas linkittyy erityisesti näiden kahden orientaation alle liikunnan lisäksi, mutta sillä on myös yhteyksiä matemaattiseen, luonnontieteelliseen, historiallisyhteiskunnalliseen ja esteettiseen orientaatioon. Uuden valtakunnallisen suunnitelman mukaan työni sijoittuisi kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu oppimisen alueen sisälle.

### **3.5. Leikki ja liikunta**

Leikki ja liikunta ovat pedagogisia välineitä, joilla pyritään niille asetettuihin tavoitteisiin varhaiskasvatuksessa. Kasvattajan vastuulla on tietää se, mitä opetetaan ja miksi opetetaan sekä sen mukaan valita näitä menetelmiä (Yliniemi 2016.)

Leikki on päivähoitoiässä lasten johtava toiminta ja lapsella on suuri tarve liikkua. Niiden kautta oppimiseen tämä liikuntaleikkimateriaali yhdistää vielä uskontokasvatuksen näkökulman.

Lapset leikkivät itsensä vuoksi ja oppivat leikin kautta. He kehittyvät sosiaalisesti, emotionaalisesti ja motorisesti leikin avulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 21-22.) Leikki on läsnä koko ajan lapsen tavassa kohdata ja käsitellä ympäröivää maailmaa. Se on usein nähty oppimisen kohteena, vaikka se on enemmänkin oppimisen väline. Usein myös leikin merkitys lapsen minuuden rakentajana jää vähemmälle tarkastelulle. Varhaiskasvatuksessa on enneminkin painotettu leikin kehityksen ja sen ohjauksen näkökulmaa. Leikin edellytyksiä ovat aika ja leikkirauha, tila, materiaali, kokemukset, mallit sekä aito läsnäolo ja vuorovaikutus (Mikkola & Nivalainen 2011: 53-55.)

On tutkittu, että suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on paljon vapaat leikkiä, mutta aikuisen tukemaa leikkiä on vähän. Vapaa leikki ei pelkästään riitä lapsen leikin kehittymiselle. Tuettu leikki mahdollistaa kasvattajan läsnäolon lasten kanssa, jolloin hänen on helpompaa ymmärtää heidän prosesseja paremmin ja tukea heidän toimintaa. Tuetulla leikillä on myös positiivisia yhteyksiä muihin lasten toimintoihin päiväkodissa. Runsaan tuetun leikin ryhmissä lapset leikkivät enemmän sääntöleikkejä, ovat avoimempia vuorovaikutuksessa ja sitoutuneempia toimintaan. (Reunamo & Käyhkö 2014: 84.) Isompien lasten leikeissä aikuisen ohjaus liittyy enemmän innostamiseen, kannustamiseen ja yhdessä tekemiseen sekä leikin mahdollistamiseen. Aikuisen läsnäololla ja asenteella on suuri merkitys sille, miten lapset leikkivät. Kasvattajan aktiivisuus näkyy myönteisenä asenteena erilaisia leikkejä kohtaan ja haluna keskustella ja kuunnella lapsia. (Mikkola & Nivalainen 2011: 55.)

Päivittäinen liikkuminen on perusta lapsen hyvinvoinnille ja terveelle kasvulle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 23). Varhaiskasvatuksen päätaavoite liikuntakasvatuksen kautta on ohjata lasta muodostamaan myönteinen suhde kehoonsa ja muodostamaan positiivinen käsitys itsestään liikkujana (Pönkkö & Sääksilähti 2016: 141.) Nykyään lasten liikunnan määrään ja laatuun tule keskittää enemmän huomiota. On tutkittu, että lapset liikkuvat kehityksensä

ja terveytensä kannalta liian vähän. Tästä johtuen kansallinen varhaiskasvatuksen liikunnan asiantuntijaryhmä kokosi suositukset varhaiskasvatuksen liikuntaan. Esimerkiksi niiden mukaan lapsi tarvitsee joka päivä vähintään kaksi tuntia reipasta liikuntaa, lapsen tulee saada harjoitella motorisia perustaitoja monipuolisesti eri ympäristöissä ja varhaiskasvattajan tulee suunnitella ja järjestää tavoitteellista ja monipuolista liikuntakasvatusta päivittäin sekä luoda lapsille liikuntaan houkuttelevaa ympäristöä (Pönkkö & Sääksilähti 2005: 136.)

Liikunnan hyviä puolia on, että aktiivinen ja vastavuoroinen toiminta muokkaa kognitiivisia taitoja. Havaitsemiseen liittyvillä toiminnoilla on keskeinen rooli tietojen, taitojen ja motoriikan oppimisessa. Pieni lapsi rakentaa myös toiminnan kautta itselleen mielikuvia. Liikkuessaan hän testaa, kokeilee, tutkii, vertailee, miettii syy-seuraussuhteita ja tekee johtopäätöksiä. Monet leikit, pelit ja kisailut herättävät myös vahvoja tunteita, Ryhmään tai joukkueeseen kuuluminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja harjaannuttaa tunteiden säätelyä. Liikkumisen terveysvaikutuksia on myös ylipainon ehkäiseminen. Liikunnan hyödyt näkyvät lapsen päivittäisessä hyvinvoinnissa, mutta sillä on myös pitkäaikaisia hyödyllisiä vaikutuksia. Varhaiskasvatuksen liikunnan päätavoitteena on, että lapsi voi muodostaa positiivisen suhteen omaan kehoonsa ja itsestään liikkujana (Pönkkö & Sääksilähti 2005: 137-139.)

#### 4 LEIKKIMATERIAALIN KOKOAMINEN

Aloitin leikkimateriaalin kokoamisen pohtimalla sitä, mikä olisi helppo tapa lähestyä uskontokasvatukseen ja suomalaiseen kristilliseen traditioon liittyviä aiheita? Myös työelämälähtöinen kehittämisenäkökulma oli ajatukseni pohjalla. Tahdoin tehdä hyödyllisen työkalun kasvattajille ja sitä kautta saada lapsille hauskoja, opettavaisia ja liikunnallisia hetkiä päivähoidon arkeen. Ajatuksissani ja keskustellessani työyhteisöni kasvattajien kanssa selkeni, että liikunnalliset leikit ja niiden avulla esiin ottamana yksinkertaisesti selitetyt perinteet voisivat antaa helpon lähestymistavan ja työkalun varhaiskasvattajille käsitellä uskontoon, etiikkaan ja kulttuuriperinteeseen liittyviä aiheita. Myös niille joille kristinuskon ja yleisesti uskonnolliset asiat ovat vieraita. Kirkkovuoden suuret ja tutut juhlat olisivat mielestäni helppo ottaa mukaan päiväkodin arkeen ja ne jakautuisivat koko vuodelle, joten niitä voisi ottaa helposti mukaan päiväkodin arkeen eri vuoden aikoina. Kysyin ideaani mielipidettä sekä Touhulasta, että Tampereen ammattikorkeakoulusta ja molemmat osapuolet kokivat tämänkaltaisen materiaalin hyödylliseksi ja tarpeelliseksi, joten työni sai alkaa. Omasta näkökulmasta koin myös hyödylliseksi, että pystyisin tuomaan tuotoksellani kokemustani kirkollisesta nuorisotyöstä myös nykyiseen työpaikkaani.

Leikkimateriaalin kokoamiseen oli hyvin rajallisesti aikaa ja käytin siihen kesän 2016. Pyrin etsimään monista lähteistä leikkejä, jotka olisivat liikunnallisia ja muokattavissa kirkkovuoden teemoihin. Toisinaan koin, että aikaa oli liian vähän, mutta yritin tehdä parhaani niillä resursseilla, jotka olivat käytettävissä. Keräsin leikkimateriaalia kirjaston kirjoista, internetistä ja omalta työpaikalta löytyneistä materiaaleista. Kirjallisuus antoi paljon virikkeitä ja tukea sisällölle, jota olin ajatellut oppaaseen. Keräsin myös kirjallista materiaalia kirkkovuoden juhlista, vaikka koinkin oman tietämykseni olevan vahvaa tällä saralla.

Aloittaessani materiaalin sisällön kirjoittamista, minun piti valita kirjoitustyyli. Lähtökohtina olivat helppolukuisuus, selkeät ohjeet, lyhyet ja ytimekkäät tiedot juhlista sekä leikin ohjaajan mahdollisuus käyttää omaa luovuutta. Mielestäni onnistuin näissä tavoitteissa hyvin. Yritin pitää mielessäni myös näkökulman, että materiaalia käyttää ammattilainen, jolla on jo paljon tietoa ja taitoja, joten pyrin välttämään liian yksityiskohtaista tekstiä.

Materiaalin rakenteen päätin aloittaa kirkkovuoden alusta, eli adventista. Kävin itseni kanssa pohdintaa pitkään, mitkä loppujen lopuksi ovat tuttuja kirkkovuoden ne näkyvät selkeästi yhteiskunnankin arjessa. Helluntai on jo vähän tuntemattomampi kuten myös Mikkelin päivä. Pyhäinpäivä on taas selkeästi jäänyt Halloween -juhlan taakse, vaikka eri asioita niissä juhlistetaan. Päätin kuitenkin ottaa mukaan myös nämä vähän vähemmälle huomiolle jääneet juhlapyhät, niiden teemojen ja sanoman takia sekä siksi, että helluntai ja pyhäinpäivä ovat kuitenkin osa suomalaista kulttuuriperinnettä. Mikkelinpäivän teeman enkelit taas sopivat hyvin lapsille, kun puhutaan suojelusenkeleistä ja niiden tuomasta turvasta. Pois jätin pienemmät juhlapyhät kuten kynttilänpäivä, laskiainen, tuhkakeskiviikko, Marian ilmestymispäivä, pyhän kolminaisuuden päivä, juhannus ja kirkastussunnuntai ja tuomiosunnuntai. Näistä pois jääneistä olisin voinut ottaa mukaan juhannuksen, mutta totesin sen osuvan loma-aikaan, jolloin päivähoidossa ei ole paljon lapsia ja se ei kovin isosti ole näkynyt päiväkodin arjessa.

Jokaisessa kohdassa oli haastavaa pyrkiä näkemään asia lukijan näkökulmasta. Oliko teksti ymmärrettävää, saisiko siitä tukea juhlien teemaan ja löytäisikö lukija sen idean, jota pyrin tuomaan kohdassa esille? Juhlapyhistä kertova teksti syntyi suhteellisen vaivattomasti. Siihen auttoi hyvät lähdemateriaalit ja oma työkokemus sekä kiinnostus aiheeseen. Kirjoittaessani sivuja materiaaliin ajattelin liittää valokuvia sivuille elävöittämään materiaalia ja havainnollistamaan leikkejä. Minulla on digitaalinen kamera, mutta aikaa ei ollut riittävästi toteuttaa tätä ideaa ennen työn julkaisua. Suunnitelmissa on kuitenkin kehittää työtä vielä julkaisun jälkeen ja tehdä siitä visuaalisempi kokonaisuus.

#### **4.1. Leikkien valitseminen**

Leikkien valitsemisen pohjasin erilaisiin leikkimateriaaleihin, joita luin läpi kirkkovuoden teemat ja aiheet silmällä pitäen. Erityisesti valitsemisen aikana pyrin pitämään mielessäni uskontokasvatuksen tavoitteet, liikuntakasvatuksen näkökulman ja leikkien yksinkertaisuuden liittyen ottaen huomioon lasten iän. Materiaalia löytyi runsaasti. Monista lähteistä huomasin, että tietyt perusleikit toimivat aina ja

niitä on vain muokattu tilanteen mukaan. Esimerkiksi perinteistä ”Hipppa” -leikkiä voi muokata loputtomiin mielikuvituksen mukaan.

Leikkien valitsemisessa otin huomioon erilaiset liikkumisen muodot. Pidin huolen, että leikeistä löytyy hyppimistä, juoksemista, jumpan kautta liikkumista, eri tavoilla kulkemista, kantamista ja heittämistä. Näin tärkeänä myös, että osassa leikeistä on mahdollisuus liikkua lapsen mielen mukaan. Myös se näkökulma oli esillä, että leikeissä on mahdollista harjoittaa laskemista, toisen huomioimista, yhdessä tekemistä, havainnointia ja estetiikkaa.

Valitsin leikkejä, jotka olisi helppo aloittaa nopeastikin ja niitä on yksinkertaista opettaa lapsille. Tarkoituksena on, että loppujen lopuksi lapset pystyisivät leikkimään leikkejä myös ilman ohjaaja. Rekvisiittaa ja erilaisia havainnointia auttavia välineitä olen ottanut mukaan leikkien ohjeisiin, mutta leikkejä on mahdollista leikkiä suurimmaksi osaksi ilman niitä.

Leikkien valitseminen oli toisaalta helppoa ja toisaalta haastavaa. Helppoa oli löytää monia leikkejä, joissa liikuttiin eri tavoin. Leikkimateriaaleja on myös paljon, joten leikkivaihtoehtoja löytyi monia. Joihinkin leikkeihin oli haastavaa saada liitettyä kirkkovuoden juhlapyhän teema siten, ettei se tuntuisi päälle liimatulta. Monet materiaalien leikeistä tuntuivat suhteellisen haastaville ajatellen 3 vuotiaita leikkijöitä. Se myös lisäsi valitsemisen haastavuutta. Erityisesti positiivisen palautteen jälkeen sekä lapsilta että muilta tiimeiltä koin saaneeni aikaiseksi toimivan kokonaisuuden.

## **4.2. Kokoamisprosessi**

Kokoamisprosessin aloitin lukemalla kirjallisuutta uskontokasvatuksesta, lasten leikkimisestä ja liikunnasta erilaisista lähteistä. Niiden avulla, pääsin kiinni mahdollisimman moniin erilaisiin näkökulmiin ja pystyi luomaan mielestäni mahdollisimman tarpeellisen ja toimivan materiaalin. Kirjoitin aluksi ylös leikkejä ja niiden ohjeita, jotka sopivat materiaalin tarkoitukseen. Pyrin pitämään mielessä kirkkovuoden juhlien perinteitä, tapoja ja sanomaa. Niiden läpi peilasin leikkejä, jotka



sopivat eri juhliin. Kun olin saanut leikkejä tarpeeksi, aloitin niiden muokkaamisen. Pohdin jokaisen leikin kohdalla sen hauskuutta lapsille, toteutus mahdollisuuksia, turvallisuutta ja linkittymistä juhlapyhän aiheeseen.

Kävin myös läpi mahdollisia vaihtoehtoja siitä, millä tavalla materiaalissa leikit esiteltäisiin ja miten juhlapyhän teema tulisi leikin ohjaajalle tutuksi sekä helpoksi linkittää leikkiin? Koska aikataulu kokoamiseen oli hyvin nopea, niin päädyin tekemään version, jossa on aluksi tietoa juhlapyhästä, sen sanomasta, teemasta ja perinteistä. Näiden tietojen avulla lapsia voi virittää leikin teemaan. Leikkejä on 1-6 välillä yhtä juhlapyhää kohden. Erityisesti joulun ja pääsiäisen aikaan on useampia leikkejä. Jokaisen leikin ohjeen jälkeen on vinkkejä mahdollisiin materiaaleihin, joita leikkiin voi tehdä tai hankkia ja, jos leikkiin liittyy muuta huomioitavaa.

Ensimmäinen versio materiaalista oli valmis syyskuun 2016 lopussa. Annoin materiaalin muihin päiväkodin tiimeihin koekäyttöön. Esittelin materiaalin sisällön ryhmien lastentarhanopettajille ja sen jälkeen se oli vapaasti heidän ryhmien käytössä. Tässä vaiheessa materiaalissa oli johdanto käyttäjälle, kirkkovuoden juhlien tiedot ja leikit ohjeineen. Ulkoasuna oli A4 paperi, jossa oli tekstit. Sisällys- ja lähdeluettelo sekä kansilehti puuttuivat vielä.

Lokakuun aikana kokeilin leikkejä omassa ryhmässäni pienryhmätoiminnan aikana ja pyysin lapsilta suullista palautetta. Pienryhmissä sain kokeilla leikkejä eri ikäisten lasten kanssa, sillä pienryhmät on jaoteltu lasten iän mukaan. Olin itse aina leikkejä ohjaamassa, jotta pystyin havainnoimaan lapsia samalla. Jos aikaa olisi ollut enemmän, olisin mielelläni myös antanut materiaalin muiden tiimini jäsenten käytettäväksi, jotta olisin saanut myös palautteen heiltä.

Palautteen saatuaani lapsilta ja muilta tiimeiltä korjasin materiaalia tarvittavilta osilta, jotta sain sen valmiiksi opinnäytetyön julkaisua varten. Kokeilu-aika jäi kovin lyhyeksi ja muilla ryhmillä oli myös paljon muita jo valmiiksi suunniteltuja toimintoja, joiden takia leikkimateriaalin testaaminen ei ollut ensimmäisenä listalla.

Omasta mielestäni materiaali ei ole vielä täysin valmiissa muodossa ja ajatukse-nani on jatkaa sen kehittämistä vielä opinnäytetyöni julkaisun jälkeen. Tiesin, että

opinnäytetyölle alle vuosi on lyhyt aika ja siksi tahdon tuoda esiin, että aion kehittää lisää itse tuotosta. Myös sen digitaalista versiota on koko ajan mahdollista kehittää ja muokata, mikäli tarve niin vaatii.

### 4.3. Leikkien ohjaaminen

Leikkien ohjaajalle materiaalissa on alkusanat, jotka antavat tietoa oppaan käyttötarkoituksesta ja sen käyttömahdollisuuksista. Sen jälkeen on lyhyt ja selkeä selostus juhlapyhästä. Se toimii tukena ja tietopakettina kasvattajalle. Siinä selviää, mitä juhlimme, miten juhlimme ja mikä sanoma juhlalla on meille. Selostuksen jälkeen tulee juhlapyhään liittyviä leikkejä.

Vaikka materiaalissa on tietoa juhlista, niin eteen voi tulla kysymyksiä, joihin ohjaaja ei osaa vastata. Tätä ei pidä pelästyä vaan asioista voi avoimesti keskustella lasten kanssa. Sen voi myös myöntää, jos asiaa ei tiedä. Tietoa voi hakea esimerkiksi yhdessä lasten kanssa. Yhdessä pohtiminen ja keskustelu ovat loppujen lopuksi tärkeämpää kuin yhden oikean vastauksen löytäminen. Sen voi todeta lapsen kanssa, että kaikkiin kysymyksiin ei ole selkeää ja oikeaa vastausta vaan oikeita voi olla monia.

Leikkien ohjaamiseen olevat ohjeet ovat materiaalissa yksinkertaiset ja lyhyet. Ne on helppo muistaa jopa ulkoa. Tämän takia myös lasten on ne helppo muistaa ja oppia. Isoin merkitys ohjaamisessa on oman innostuksen näkyminen, lasten innostaminen ja rohkaiseminen leikkiin. Ohjaajan on aluksi hyvä olla leikissä mukana. Yhdessä tekeminen on lapsille tärkeää ja omalla esimerkillä ohjaaja antaa lapsille mallia leikistä. Kun leikki on käynyt lapsille tutuksi, voi ohjaaja toimia enemmän leikin mahdollistajana.

Joissakin leikeissä tarvitaan materiaaleja ja rekvisiittaa. Esimerkiksi "Enkelihippa"-leikissä enkeleille voidaan pistää sädekehät merkiksi. Tämä auttaa lapsia eläytymään leikkiin paremmin. Tässä ohjaajan on tärkeä ohjata ja muistuttaa heitä vuorottelusta, jos tulee kiistaa materiaalien käyttäjästä. Myös materiaalien huolehtimisesta on hyvä keskustella lasten kanssa. Niitä voi jopa lapset tehdä itse, jolloin heille tulee side niihin ja arvostus niitä kohtaa kasvaa.

#### 4.4. Materiaalin arviointi

Arvioin materiaalia havainnoimalla ja suullisesti haastatteleamalla lapsia. Kysyin leikkihetkien päätteeksi, mistä leikeistä he pitivät ja mistä eivät. Samalla kysyin, myös suosikkileikkiä. Lapset pitivät monista leikeistä ja suurin osa innostui jokaiseen. Erityisesti he innostuivat ”Pakkanen ja Helle” -hippaleikistä. Sitä he tahtoisivat leikkiä itse vielä leikkihetken jälkeen ulkonakin. Hippaleikit olivat suosituimpia erityisesti poikien keskuudessa. Haastavimpia olivat leikit, joissa piti toimia yhteistyössä toisen kanssa kuten leikissä suuren lahjan viesti tai olla toisen lähellä kuten leikissä leipä kiertää. Nämä eivät saaneet niin suurta suosiota verrattuna muihin. Uskon niilläkin olevan paikkansa ja tarkoituksena niissä onkin oppia myös ottamaan toinen huomioon. Ne sujuvat varmasti paremmin, kun niitä toistetaan, mutta nyt aikaa ei ollut riittävästi sen tutkimiseen. Pääsääntöisesti kaikki leikit toimivat aina 3 -vuotiaista 5 -vuotiaisiin ja palaute oli positiivista. Itse koin haastavaksi sen, että ei eletty sitä juhlapyhää, mitä leikittiin. Sen kautta leikkejä olisi pystynyt linkittämään arkeen ja tilanteeseen paremmin. Tämän pystyy arvioimaan vasta, kun materiaali on ollut kunnolla käytössä koko kirkkovuoden.

Avoimen haastattelun avulla selvitin muiden ryhmien lastentarhanopettajilta heidän mielipiteen materiaalista. Halusin saada heiltä myös kehittämis ehdotuksia ja tietää sen, että kokivatko he materiaalin helppokäyttöiseksi. Kysyin myös lopuksi, että ottaisivatko he sen itse käyttöön. Palaute oli kokonaisuudessaan hyvää.

Heidän mielestään leikit olivat sopivan helppoja ja muokattu selkeästi teemaan. He kokivat, että leikit olivat helppoja sekä kasvattajille että lapsille. Leikkien perusideat olivat myös tuttuja, joten niihin oli sitä kautta helppo päästä sisään. Ohjeet olivat selkeät ja materiaaliehdotukset leikkeihin koettiin positiiviseksi lisäksi. Tietoa kirkkovuoden juhlista oli riittävästi ja sieltä sai jopa uutta tietoa. Myös se oli hyvää, että materiaali antaa ohjaajalle tilaa tehdä omia valintoja sen käyttämisen suhteen. Leikkien määrä koettiin myös riittäväksi. Toisen tiimin mielestä ainakin osa leikeistä voisi sopia jopa alle 3 -vuotiaille. Liikkuminen ja liikunnallisuus olivat myös hyvin esillä kaikissa leikeissä. Materiaalia myös ollaan ottamassa käyttöön, kun se valmistuu. Parannusehdotuksia ei tullut hirveästi. Ainoastaan toisesta tiimistä mainittiin ulkoasuun ja leikkien havainnollistamiseen kuvien

käyttö. Se voisi heidän mielestään lisätä aikuiselle houkuttelevuutta käyttää materiaalia.

Olin palautteeseen tyytyväinen. Itselleni nousi palautekeskustelun aikana mieleen, että olisiko materiaali parempi A5 kokoisena. Siitä oltiin samaa mieltä ja toisen tiimin lastentarhanopettaja esitti idean, että jokainen leikki voisi olla omalla sivullaan. Tämä toisi selkeyttä ulkoasuun. Itse olin samaa mieltä ja päättiin muokata materiaalia niin.

## 5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Havainnot lasten innosta yleisesti materiaalin leikkeihin olivat positiiviset. Heidät sai helposti mukaan ja he olivat kiinnostuneita leikkejä leikkimään. Erityisesti hipp-paleikit olivat heistä hauskoja. Suosikiksi nousi hippa nimeltä pakkanen ja helle. Siinä yksi leikkijä on pakkanen ja yksi helle. Pakkasen kosketuksesta muut leikkijät pysähtyvät paikoilleen ja vain helle voi heidät koskettamalla vapauttaa takaisin liikkeelle. Pakkanen ei kuitenkaan tässä leikissä voi niin sanotusti jäädä hellettä, mutta helle voi sulattaa pakkasen. Tämä leikki sai lasten suussa loppujen lopuksi nimen aurinko ja jää. Tätä leikkiä voi leikkiä erityisesti pääsiäisen aikaan, jolloin talvi päättyy ja kevät alkaa. Siinä on mukana myös sanoma kylmän ja pimeän häviämisestä valolle ja lämmölle. Tämä on myös pääsiäisen pääsanoma. Valo voittaa pimeyden, hyvä voittaa pahan, elämä voittaa kuoleman. Tätä leikkiä leikitään edelleen lapsiryhmässäni.

Tärkeäksi osoittautui myös aikuisen mukanaolo itse leikissä eikä vain ohjaajana. Leikki kesti kauemmin ja keskittyminen oli parempaa, kun aikuinen teki yhdessä lasten kanssa. Pelkät suulliset ohjeet ja sen jälkeen ohjaaminen vaikuttivat leikin keston ja lasten keskittymiseen leikissä. Tällä tavoin leikki jäi lyhyemmäksi ja osa lapsista halusi jättää leikin väliin. Tässä tuli esille, että ohjaajan oma esimerkki ja innostus ovat materiaalin käytössä tärkeää. Nuorimpien lasten innostukseen vaikutti eniten vanhempien lasten innostus. Tässä esimerkin ja mallin seuraaminen tuli selkeästi esiin. Kun leikit tulivat tutuiksi lapsille, niin aikuisen oli helpompaa toimia myös havainnoijana ja seurata enemmän sivusta leikkimistä.

Leikkien sisällöllisenä tavoitteena oli myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittujen oppimisten alueiden läsnäolo. Tässä leikkimateriaali on onnistunut kokonaisuus. Erityisesti uskonto- ja liikuntakasvatuksen teemat tulevat esille jokaisessa leikissä. Leikkien kautta opitaan myös laskemista kuten esimerkiksi *karanneet aasit-* ja *karanneet lampaat-*leikeissä. Niissä opitaan yhteistyötä ja vuorovaikutustaitoja kuten *ison lahjan viesti-*, *pallo/leipä kiertää-* ja *osaatteko yhdessä-*leikeissä. Leikeissä, joissa autetaan toisia tai vapautetaan takaisin liikkeeseen, harjaantuu taas eettinen ajattelu. Leikkeihin on mahdollisuus tehdä myös rekvisiittaa ja sen kautta voi harjoittaa hienomotorisia taitoja.

Leikkien kautta päästään myös vuoropuheluun lasten ja meitä ympäröivän maailman kanssa. Materiaali ei ole opillinen kokonaisuus uskontoon liittyvistä aiheista vaan enemmänkin uskonnollisia ja hengellisiä asioita sekä perinteitä että käytäntöjä esiin tuova työväline kasvattajalle. Sen avulla lapsella on mahdollisuus ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. Oman visioni mukaan leikkimateriaali on parhaimmillaan, kun eletään juhlapyhän aikaa ja se on mukana osana arjen tekemistä.

Uuden varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksen mukaan lasten tulisi liikkua joka päivä noin kolme tuntia. Siitä vauhdikasta fyysistä aktiivisuutta tulisi olla yksi tunti. Rasittavaa liikuntaa on esimerkiksi hippaleikit, trampoliinilla hyppiminen, kiipeily, uinti ja hiihto (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016: 14.) Leikkimateriaali tukee myös näitä suosituksia siinä, että leikeistä löytyy monia vauhdikkaita ja fyysisesti aktiivisia leikkejä. Erityisesti erilaiset versiot hippaleikeistä ovat mukana monen eri juhlan kohdalla.

Leikkimateriaali tukee myös varhaiskasvatuksen oppimiskäsitystä, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Leikeissä lapsi saa olla aktiivisena toimijana ja oppia niiden kautta sekä ilmaista itseään monin eri tavoin. Leikkimateriaali tukee myös leikin pedagogista merkitystä oppimisessa.

Aikuisten palautteen mukaan leikkimateriaali koettiin tukea ja ideoita antavana työkaluna, joka auttaa uskontokasvatuksen toteutuksessa ja tutustuttamisessa omaan kulttuuriperinteeseen. Materiaali koettiin helppokäyttöiseksi ja helposti lähestyttäväksi. Erityisesti leikkien tuttuus olivat haastatelluille lastentarhanopettajille mieleen. He kokivat, että sen kautta materiaali on helppo ottaa mukaan arkeen, kun ei tarvitse leikkejä opetella ensiksi itse moneen kertaan. Kasvattaja saa siitä hyvää ja riittävää tietoa kirkkovuoden juhlista, niiden teemoista ja perinteistä. Toinen haastatelluista opettajista sai jopa lisää tietoa. Hänellä oli mikkelinpäivän aiheet ehtineet jo unohtumaan. Palautteen mukaan materiaali antaa myös hyvät mahdollisuudet soveltaa ja noukkia sekä leikkejä ja tietoa juhlista oman tarpeen mukaan. Heidän mielipiteensä mukaan materiaali auttaa kasvattajia toteutta-

maan varhaiskasvatussuunnitelmassa vaadittavaa uskontokasvatusta ja tutustuttamaan, kasvattamaan ja kiinnittämään lapsia omaan kulttuuriperinteeseen- ja ympäristöön sekä oppimaan eettisiä arvoja materiaalissa olevien leikkien kautta

Materiaalin pitkäikäisyys ja kehittämismahdollisuudet toteutuvat myös hyvin digitaalisen version avulla. Materiaalin on helppo tuoda lisää uusia leikkejä sekä lapsilta että aikuisilta. Sitä on helppo muokata jopa omaan käyttöön sopivaksi. Monikulttuurisuus on mahdollisuus ottaa mukaan leikkeihin ja niiden sisältöjä voi muokata lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Haasteeksi ja kehitystehtäväksi jäi materiaalin muokkaaminen lopulliseen ulkoasuun sekä sen arvioiminen kirkkovuoden aikana. Siihen ei mielestäni tässä ajassa ollut mahdollisuutta saada vastausta. Näin lyhyessä ajassa on myös mahdotonta arvioida pitkäkestoisesti sitä, että mitkä ovat tämän materiaalin pitkäkestoiset vaikutukset lasten kiinnittymisessä kulttuuriperinteeseen ja ympäristöön. Materiaali kuitenkin mahdollistaa lapselle leikkimisen ja liikkumisen kautta kokea uskontoon, kulttuureihin ja ympäristöön tutustumisen ja erityisesti niihin liittyvien teemojen kokemisen. Haasteena havainnoinnille ja vastausten saannille lapsilta uskontokasvatuksen kannalta toivat lyhyt aika leikkien kokeiluun ja se, etteivät ne osuneet juhlapyhien kohdalle. Oli haasteellista alkaa puhua pääsiäisestä keskellä lokakuuta, koska se ei koskenut millään tavalla lasten sen hetkistä arkea. Leikkejä päädyttiinkin kokeilemaan ilman juhlapyhien viitekehystä, joten siksi vastaukset jäivät lapsilta puuttumaan. Tässä olisi paikka tutkia materiaalin vaikutusta lasten kysymyksiin ja kokemuksiin juhlapyhistä kirkkovuoden aikana. Lasten innostumisen ja leikkimisen näkökulmasta materiaali kuitenkin täyttää tavoitteensa.

Oma visio materiaalista jäi ulkoasullisesti keskeneräiseksi. Sisällön puolesta materiaali on koottu visioni mukaan. Ajatuksena oli saada kuvia leikeistä sivuille ja myös juhlapyhiin liittyviä maalauksia kuvataidetta harrastavalta vaimoltani. Tarkoitukseni on saada leikkimateriaali lopulliseen muotoonsa kevään 2017 aikana, jonka jälkeen se on valmis käytettäväksi. Tämä sopi myös hyvin yhteistyötaholle.

## 6 POHDINTA

Työ oli mukava, mutta aikataulun puolesta haastava tehdä. Mielestäni se kuitenkin onnistui täyttämään sille asetetut tavoitteet. Aikaa kului nopeasti materiaalin valmistamisessa ja kokeilemisessa, mutta suunnitelmaa seuraten se sujui suhteellisen hyvin. Vain palautteen materiaalista sain suunniteltua myöhemmin. Materiaali on kokonaisuudessaan onnistunut ja Ylöjärven Touhulan työntekijät ovat tyytyväisiä lopputulokseen. Asioita olisi voinut tehdä toisin, mutta tässä työssä tehdyt ratkaisut ovat tuoneet Touhulan toivoman tuloksen. Leikkimateriaali on sellainen kuin se on ollut suunnitelmissa. Sen teossa ei tarvinnut tehdä kompromisseja vaan alusta lähtien valitsemani ulkoasu ja sisältö on kelvannut suurimmaksi osaksi Touhulalle. Materiaali on vain vaatinut pientä hiomista sen tekemisen varrella.

Materiaalin hyvinä puolina pidän sen käytännöllisyyttä kokonaisuutena ja sisällön selkeyttä. Sitä on helppo lukea ja teksti on ymmärrettävää. On myös hyvä asia, että se ei rajaa leikkien ohjaajan persoonallista työtettä, vaan sitä voi käyttää tarpeen mukaisella tyyllillä. Digitaalinen versio mahdollistaa oppaan päivittämisen ja kehittämisen tulevaisuuden tarpeisiin. Prosessina leikkimateriaalin teko on ollut mielekästä ja kiinnostavaa. Sen konkreettinen syntyminen valmiiksi kokonaisuudeksi on ollut palkitsevaa.

Kirjallisuudesta, Touhulan työyhteisöstä ja ohjaavasta opettajasta on ollut paljon apua ratkaisuihin opinnäytetyön suhteen. Kaikki ovat ohjanneet työtä oikeaan suuntaan ja helpottaneet sen tekemistä. Yksin työtä tehdessä on vaikeaa välillä nähdä työtä objektiivisesti tai laajempina kokonaisuutena. Siksi on ollut tärkeää saada tukea ja palautetta monelta taholta.

Kokonaisuuden rakentaminen on ollut haastavinta. Leikkimateriaalin arviointin ja analysointiin olisin kaivannut lisää aikaa. Palautteen materiaalista sain myöhemmin kuin olin suunnitellut. Tämä kireä aikataulu aiheutti myös sen, että raporttia on ollut hankala tehdä. Toisinaan oli myös haastavaa liittää teoriaa tekstiin, joka koskettaa konkreettista materiaalia. Välillä se tuntui menevän teorian väkisin liittämiseksi tekstiin, sillä materiaalia valmistaessa ei aina tule ajateltua kovin teoria-



ja tietopohjaisesti. Luotin muun leikki- ja kirjallisuusmateriaalin lisäksi paljon omaan kokemukseen kansiota valmistaessa.

Myös ajankohta oli haastava. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet julkaistiin juuri, kun olin saanut teoriapohjan luotua. Erityisesti termistö muuttui uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Omat opiskeluni varhaiskasvatuksesta olivat myös opinnäytetyön teon aikana kesken, joten tietoa ja ideoita tuli vielä lisää, vaikka kirjoitusprosessi oli loppuillaan ja leikkimateriaalin sisältö oli valmis. Siksi onkin hyvä, että leikkimateriaalia voi vielä muokata.

Kansiolla on annettavaa Touhulalle ja myös kaikille varhaiskasvatusta järjestäville tahoille. Siitä on myös hyötyä työn tekijälle tulevaisuudessa. Se on hyvä materiaali käytettäväksi varhaiskasvatuksessa, kun jatkan työuraani päiväkodissa. Kaikille kansiosta kiinnostuneille opinnäytetyö tarjoa mahdollisuuden kehittää monen muotoisia leikkimateriaaleja liittyen kirkkovuoteen tai uskontokasvatukseen. Sekä painettu että digitaalinen versio mahdollistaa sen käyttämisen kehitettävien materiaalien runkona ja pohjana. Kokonaisuuteen olen tyytyväinen.

Omat tavoitteet pyrin työssä täyttämään ja hoitamaan työn niin, ettei perheeni elämä, oma elämä, ja terveys sen takia kärsi. Pitää muistaa myös oma jaksaminen, jotta kykenee tekemään työtä. Leikkimateriaali tulee toivottavasti auttamaan, innostamaan ja motivoimaan työssään sekä päiväkodin arjessa lapsia, Touhulan työntekijöitä ja kaikkia, jotka siihen tutustuvat.

## 7 LÄHTEET

Forström, N. 2009: Matkani monikulttuurisen päiväkodin maailmaan. Kohti mentoointia. Teoksessa: Kangasmaa, T., Petäjä, H. & Vuorelma P. Lapsenkaltainen. Helsinki: Lasten Keskus

Halme, L. 2010. Lapsen parhaaksi. Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa. Helsinki: Lasten Keskus

Havainnointi. Jyväskylän Yliopisto. [online] [viitattu 1.12.2016]

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-hankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetym>

Hiltunen, A. 2009. Lapsen tapa elää todeksi uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Teoksessa Kangasmaa, Tiina, Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus, 69–74.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6.-8.painos. Helsinki: Tammi

Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. [online] [viitattu 26.11.2016].

[www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/OKM21.pdf?lang=en](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/OKM21.pdf?lang=en)

Kallioniemi, A. 2009. Uskontokasvatus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Kangasmaa, T., Petäjä, H. & Vuorelma P. Lapsenkaltainen. Helsinki: Lasten Keskus

Laakso, S., Vuorelma, P. & Halme, L. 2010. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus käytännössä. Teoksessa: Halme, L. Lapsen parhaaksi. Helsinki: Lasten Keskus.

Mattila, S. 2009. Uskontokasvatuksen orientaatio. Teoksessa: Kangasmaa, T., Petäjä, H. & Vuorelma P. Lapsenkaltainen. Helsinki: Lasten Keskus

Mikkola, P. & Nivalainen K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Helsinki: Pedatieto Oy

Mäkelä, J. 2014. Perheestä, lapsuudesta ja palveluista. [online] [viitattu 28.11.2016].

[www.youtube.com/watch?v=yhrNvxX55WI](http://www.youtube.com/watch?v=yhrNvxX55WI)

Pellikka I. 2016. Voiko uskontokasvatus kasvattaa? Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Helsinki: PS-kustannus, 153-163

Pönkkö A. & Sääksilähti A. 2016. Liikkuva lapsi. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Helsinki: PS-kustannus, 138-152

Reunamo, J. & Käyhkö M. 2014. Leikin tukeminen. Teoksessa: Reunamo, J. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 66-92

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Juvenes Print Oy

Suomen perustuslaki. 1999. [online] [viitattu 1.12.2016]

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41483/Vahatalo%20Kaarina.pdf?sequence=1>

Touhula Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2013

Turja, L. 2009. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Helsinki: PS-kustannus, 41-53

Uskonnonvapauslaki. 2003. [online] [viitattu 1.12.2016]

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2003/20030453?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=uskonnonvapauslaki)

[tasa/2003/20030453?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=uskon-](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2003/20030453?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=uskonnonvapauslaki)  
nonvapauslaki

Vähätalo, K. 2012. Uskontokasvatus osaksi viherkodon päiväkodin arkea. Opin-  
näytetyö. [online] [viitattu 1.11.2016]

[https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41483/Vahatalo%20Kaa-  
rina.pdf?sequence=1](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41483/Vahatalo%20Kaarina.pdf?sequence=1)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.

Yliniemi, R. 15.11.2016. Luento. Tampereen ammattikorkeakoulu

## **LIITE 1**

### **LIIKUNTALEIKKIMATERIAALI KIRKKOVUODESTA**

# **LIKUNTALEIKKIMATERIAALI KIRKKOVUODESTA**

## KÄYTTÄJÄLLE:

Tämä liikuntaleikkimateriaali on tarkoitettu käytettäväksi 3-6 vuotiaiden lasten kanssa. Sen teemana on kirkkovuoden suuret juhlapyhät ja niihin tutustuminen liikunnallisten leikkien kautta. Se sopii niin varhaiskasvatukseen käyttöön, alakouluhin kuin ihan koteihinkin. Materiaali jakautuu sisällöllisesti kolmeen suureen ja tuttuun juhlapyhään; joulun aikaan, pääsiäisen aikaan, helluntaihin, ja mikkelinpäivään. Jokaisessa osassa kerrotaan sen sanomasta ja perinteistä meillä Suomessa. Tarkoituksena on antaa hieman tietoa juhlan kristillisestä sanomasta ja perinteisistä juhlatavoista. Sen jälkeen on juhliin liittyviä leikkejä.

Leikkeissä on selostus, mahdollisesti tarvittavat materiaalit ja muut mahdollisesti huomioitavat asiat. Leikkejä voi ja saa muokata myös leikin ohjaajan ideoiden mukaan. Ohjeet ovat enemmänkin runko kuin orjallisesti noudatettava kaava. Leikkien on tarkoitus olla ennen kaikkea hauskoja, vauhdikkaita ja mahdollisesti niiden avulla voi virittyä juhlan tunnelmaan, oppia ja löytää uusia tapoja juhlistaa sen hetkistä juhlaa. Niiden avulla voi tutustua juhlien kulttuuriperinteeseen uudesta näkökulmasta.

Lapsilta nousevia kysymyksiä ja pohdintoja on hyvä tarkastella yhdessä. Kaikkeen ei tarvitse olla oikeaa vastausta vaan voi kertoa ajatuksensa rehellisesti tai jopa sen, ettei tiedä. Jos lapsi ryhmässä on muista kulttuureista tulevia lapsia, niin heidän perinteitään ja juhliaan kannattaa ottaa mukaan ja muokata tätä materiaalia siten, että heidänkin katsomukseensa voidaan tutustua liikkuen ja leikkien.

Kirkkovuosi tarkoittaa vuoden ajanjaksoon sijoittuvia kirkollisia pyhä- ja juhlapäiviä. Sen jokaisella juhlapäivällä on omat Raamatuntekstinsä ja rukouksensa. Se on muotoutunut pitkän ajan kuluessa ja rakentuu kristillisen pääsiäisen ympärille. Kirkkovuosi alkaa ensimmäisestä adventista ja se päättyy tuomiosunnuntaihin. Tavallisesti se jaetaan joulu-, pääsiäis- ja helluntaijaksoon. Joulujaksoon kuuluvat adventti, joulu, tapaninpäivä, uusivuosi, loppiainen ja kynttilänpäivä. Aiheensa puolesta joulujaksoon kuuluvat myös Marian ilmestyspäivä ja juhannus, vaikka ne eivät vuodenajallisesti joulun aikaan sijoitukaan. Pääsiäisjaksoon kuuluvat laskiainen, paastonaika, palmusunnuntai, kiiristorstai, pitkäperjantai, pääsiäinen ja

helatorstai. Helluntaijaksoon kuuluvat helluntai, pyhän kolminaisuuden päivä, kirkastussunnuntai, valvomisen sunnuntai ja tuomiosunnuntai. Näiden jaksojen ulkopuolelle sijoittuvat mikkelinpäivä, pyhäinpäivä ja rukouspäivä. Olen jättänyt vähemmän näkyvästi juhlitut pyhät tästä materiaalista pois, mutta leikkejä pystyy liittämään myös niihin tai muokkaamaan niitä teemaan sopivaksi.

Mukavia ja innostavia leikkihetkiä kaikille!

## **Adventti**

Adventti aloittaa kirkkovuoden. Se on joulun odottamisen aikaa. Syksyä on kuljettu läpi ja vihdoinkin voi virittäytyä odottamaan yhtä vuoden suurimmista juhlista, joulua. Adventin sanoma kertoo odottamisesta ja valmistautumisesta. Joskus jonkin ison asian odottaminen voi tuntua pitkältä ja tylsältä. Odottamisen ajan voi kuitenkin nähdä matkana jotakin kohti. Matkalla liikutaan koko ajan eteenpäin ja erityisesti adventin aikana matkaan liittyy valmistautuminen isoon juhlaan. Adventin matka kohti joulua muistuttaa myös rauhasta ja rauhoittumisesta kiireisenä ja levottoman aikana sekä siitä, että pimeyden keskelle on syttymässä valo. Perinteisesti monissa kodeissa on nelihaarainen kynttelikkö, jossa ensimmäisenä adventtina sytytetään kynttilä. Seuraavina kolmena sunnuntaina sytytetään muut kynttilät. Perinteisiin kuuluu laulaa ”Nyt sytytämme kynttilän” -virren säkeistö yhtä kynttilää kohden.

Myös adventti- tai joulutähti kiehtoo pieniäkin lapsia. Sen valossa voi puhua Betlehemin tähdestä, joka johti ihmisiä talliin, jonne oli syntynyt Jumalan poika Jeesus. Joululaulut alkavat raikua niin radiossa kuin kaupoissa.

Adventin aikana myös valmistellaan kodeissa joulua ja välillä se on kovin kiireistä aikaa. Silloin siivotaan, leivotaan ja laitetaan kotia joulukuntoon. Myös kaikessa kiireessä on hyvä muistaa välillä levätä ja rauhoittua. Yhdessä jouluun valmistuminen ja sen valmistaminen luovat yhteyttä ihmisten välillä.

Näistä kaikista asioista on hyvä virittää keskustelua lasten kanssa ja olla erityisen herkkänä kuulemaan, mitä kysymyksiä heille nousee. Meidän aikuisten ei myöskään tarvitse tietää kaikkea vaan voimme yhdessä ihmetellä ja pohtia adventin

ajan sanomaa ja tapahtumia. Seuraavat leikit toimivat myös adventin ajan asioiden läpikäymisen tukena.

### **Liekkileikki hernepusseilla**

Leikkijät ovat kynttilän liekkejä ja liikkuvat ympäriinsä yrittäen pitää hernepussia päänsä päällä. Leikinhjaaja kehottaa leikkijöitä kulkemaan erilaisilla tyyleillä esim. varpaillaan, hyppimään yhdellä jalalla, kulkemaan takaperin, kulkemaan hitaammin tai nopeammin jne. Jos leikkijältä putoaa hernepussi, hän jäätyy paikoilleen, eli kynttilä sammuu. Toisen leikkijän pitää poimia pussi ja asettaa se toverinsa päälle sytyttääkseen hänet liekkiin. Tätä tehdessään hän ei saa pudottaa omaa hernepussiaan. Leikin tarkoituksena on tovereiden auttaminen.

**Materiaalit:** Hernepussit.

**Muuta:** Ikätason mukaan voi antaa ohjeita liikkeisiin ja pienet lapset, jotka pistävät hernepussia toisen päälle voivat pitää omasta hernepussista esim. sormella kiinni.

### **Siivoushulinat**

Sotkuisessa leikkihuoneessa voi leikkiä siivousleikkiä niin, että ohjaajalla on helistin, jonka soimisen aikana pyritään viemään mahdollisimman monta lelua mahdollisimman nopeasti omalle paikalleen. Kun helistimen ääni loppuu, on levon ja rauhoittumisen hetki, jolloin pitää pysähtyä ja ottaa mahdollisimman mukava lepo-asento.

**Materiaalit:** Helistin tai soitin, jolla voi helposti pitää ääntä.

**Muuta:** -

### **Adventtikalenterijumppa**

Jokaisena päivänä ennen joulua otetaan esim. jumppapussista yksi kortti, jossa on jokin liike, joka toistetaan päivämäärän mukaan. Esimerkiksi 1.joulukuuta tehdään yksi kuperkeikka.

**Materiaalit:** Jumppapussi, jumppakortit tms. jokaiselle joulukuun päivälle.



**Muuta:** Jumppa on hyvä aloittaa joulukuun 1.päivästä ja liikkeet kannattaa suunnitella etukäteen siten, että ne on mahdollista toistaa päivämäärän toistojen mukaan.

### **Karavaani Betlehemiin**

Kaksi tai useampia lapsia liittyy yhteen kamelikaravaaniksi, joka liikkuu ympäri esim. voimistelusalissa säilyttäen kosketuksen kamelien välillä siten, että pidetään molemmin käsin kiinni edessä olevan toverin vartalosta tai olkapäistä. Kameliparit voivat kytkeytyä toisiinsa, kunnes lopulta muodostuu yksi pitkä yhteistyössä liikkuva juna. Johtaja (ohjaaja tai lapsi) kokeilee, pystyykö karavaani kiipeämään hitaasti ylös jyrkkää mäkeä(liikutaan hitaasti), menemään nopeasti rinnettä alas(liikutaan ripeästi), kulkemaan takaperin, vetämään kamelit oikein lähekkäin, äänteleämään kuin karavaanin eläimet (kameli, norsu, aasi, hevonen), menemään matalaksi mahtuakseen kulkemaan ahtaan luolan lävitse.

**Materiaalit:** -

**Muuta:** Leikin voi alustaa kertomalla tarinan Mariasta ja Joosefista, jotka lähtivät matkalle Betlehemiin. Tie Nasaretista sinne oli pitkä ja he joutuivat kulkemaan erilaisissa vaikeissakin maastoissa.

### **Joulu**

Joulu on pisin juhlamme ja se kestää loppiaiseen asti. Joulun sanoma on sanoma Jumalan suuresta lahjasta meille ihmisille, Jeesuksesta, joka syntyi meidän ihmisten auttajaksi, veljeksi, rinnalla kulkijaksi, opastajaksi ja vapahtajaksi. Lahjojen saaminen itselle voi viedä helposti huomion joulun keskeisestä ajatuksesta, joka on antaminen ja auttaminen sekä perheen ja läheisten kanssa yhdessä olo. Perinteisesti jouluun kuuluu joulukuusi, joka viestii tutun joululaulun sanomaa: "No onkos tullut kesä nyt talven keskelle". Kuusen tähti symboloi Betlehemin tähteä, joka ohjasi itämaan viisaat Jeesuksen seimen luo. Kuusen vihreät oksat symboloivat uutta toivoa ja elämää. Joulukuusen koristelu on lapsille mieluista puuhaa ja aikaa perheen kesken.

Monissa perheissä jouluaattona katsotaan joulurauhan julistusta, syödään riisipuuroa, käydään saunassa ja syödään jouluateria. Illan kohokohta on lapsille varmasti lahjojen jakaminen ja Joulupukin saapuminen. Joulu kokoaa myös perheitä yhteen ja isovanhempien ja sukulaisten luona vieraillaan usein juuri joulun aikaan.

Joulupukki on varmasti lasten suosikkiahmo joulussa. Lapsille voikin kertoa, että meidän joulupukkimme muistuttaa erästä toista hahmoa, Pyhää Nikolausta. Pyhä Nikolaus oli piispa, joka eli kauan sitten Turkissa, Smyrnassa. Kerrotaan, että hän oli hyvin kiltti ja piti kovasti lapsista. Hän halusi auttaa köyhiä lapsia salaa. Kerran Pyhä Nikolaus hiipi erään köyhän perheen talon ikkunan luo ja heitti pienen rahapussin taloon. Sattumalta se lensi sukkaan, joka oli ripustettu kuivumaan takan eteen. Tästä syystä joissakin paikoissa puhutaan perinteestä, että joulupukki tulee savupiipun kautta ja pistää lahjoja sukkiin. Joulun aikaan osuvat myös uusi vuosi ja loppiainen. Yleensä loppiaisena joulukoristeet riisutaan ja palataan juhlaajasta arkeen.

Näistä jouluun liittyvistä asioista saa virikettä keskusteluun lasten kanssa ja on tärkeää kuunnella lasten ajatuksia, kokemuksia ja kysymyksiä joulusta. On hyvä myös muistaa, että valitettavasti kaikille joulun aika ei ole ilon, rauhan, rakkauden ja iloisen yhdessä olon aikaa. Siksi toisen auttaminen, kuunteleminen ja välittäminen menevät joulunsanomassa kaikkien materiaalistien lahjojen edelle. Seuraavat leikit toimivat hyvin joulun ajan teemojen läpikäymiseen omalta osaltaan.

### **Leviävä riisipuuro**

Leikki alkaa siten, että leikkijät pomppivat, loikkivat tai hyppelevät ympäriinsä. Jokainen on ikään tahmea riisin jyvä, joka yrittää lähestyä muita samanlaisia riisin jyvää. Kun lapsi koskettaa toista lasta, ne takertuvat yhteen. Tartuttuaan kiinni toisiinsa ne jatkavat pomppimistaan yhdessä takertuen uusiin lapsiin, kunnes kaikki lapset ovat lopulta takertuneet yhdeksi suureksi riisipuuroksi.

**Materiaalit:** -

**Muuta:** Turvallisuus on hyvä muistaa tässä ja muistuttaa tarpeen tullen lapsia, etteivät he pompi liian rajusti toisiaan päin.

## Halaushippa

Yksi leikkijöistä on hippa, joka yrittää saada muita kiinni. Leikkijä on turvassa, jos hän ehtii halata toista leikkijää, ennen kuin hippa saa hänet kiinni. Jos hippa koskettaa häntä ennen kuin hän pääsee halaamaan, tulee hänestä seuraava hippa.

**Materiaalit:** -

**Muuta:** -

## Ison lahjan viesti

Leikkijät muodostavat joukkueita. Jokaisella joukkueella on jumppamatto isona joululahjana. Joukkueet jakautuvat pareihin, jotka kantavat ison lahjan merkin ympäri ja palaavat lähtöviivalle. Lahja annetaan seuraavalle parille ja näin leikki jatkuu. Se joukkue voittaa, jonka parit ovat ensimmäisenä päässeet maaliin.

**Materiaalit:** Jumppamatto tai jokin muut kookkaampi, mutta helposti kannettava esine.

**Muuta:** Tämän voi tehdä myös aikaa ottamalla, jos ei halua luoda kilpailutilannetta lasten välille. Silloin voi viestin tehdä muutaman kerran ja pyrkiä parantamaan aikaa.

## Joululahjan heitto

Maahan piirretään heittoviiva ja siitä noin 3-5 metrin päähän pistetään iso kori tai laatikko. Kukin leikkijä heittää leikkivälinettä (palloa tai muuta sellaista) koriin. Katsotaan montako lahjaa kukin saa heitettyä koriin.

**Materiaalit:** Iso kori tai laatikko ja pallo (sählypallo, pingis-pallo tms.)

**Muuta:** Voidaan myös tehdä siivousleikkinä ja yritetään heittää heittämistä kestäviä leluja koppaan.

## Seuraa tähteä

Yksi leikkijöistä valitaan tähdeksi ja kaikkien on seurattava häntä sekä matkittava kaikkea, mitä hän tekee. Jokainen leikkijä pääsee vuorollaan tähteä. Tähti voi esimerkiksi taputtaa käsiään, nostaa kädet päänsä päälle, tehdä kyykkyjä, kieriä, hyppiä jne.

**Materiaalit:** -

**Muuta:** Leikki on variaatio seuraa johtajaa leikistä. Tässä ei välttämättä tarvitse kulkea jonossa vaan voidaan olla ja liikkua myös piirissä.

## Ennen pääsiäisen aikaa

Ennen pääsiäisen aikaa on kirkkovuodessa pienempiä juhlia, jotka ovat kynttilänpäivä, laskiainen, tuhkakeskiviikko ja Marian ilmestymispäivä. Laskiainen aloittaa paaston ajan, joka päättyy pääsiäiseen. Sinä aikana on tapana päästä eroon turhista asioista elämässä ja löytää syvempää merkitystä elämään. Tärkeistä ja turhista asioista voi puhua lasten kanssa paaston aikana ja esimerkiksi tehdä lelujen siivousta ja käyttämättömien lelujen antamista eteenpäin ja rikkiäisten heittämistä pois.

## Pääsiäisen aika

Palmusunnuntaista alkaa hiljainen viikko, joka vie kohti kristittyjen suurinta juhlaa pääsiäistä. Palmusunnuntain sanoma kertoo Jeesuskesta, joka ratsasti aasilla Jerusalemiin. Ihmiset heittivät tielle vaatteita ja taittoivat palmunoksia. He ottivat Jeesuksen vastaan kuninkaana. Aasi, joka oli työväen juhta, kertoi kuitenkin toisenlaisesta nöyrästä ja palvelevasta kuninkuudesta.

Meillä Suomessa on tapana pääsiäisen aikaan hakea palmunoksien sijaan pajunoksia. Niitä voi pistää maljakkoon, jossa ne aukeavat, tuovat iloa ja luovat uutta toivoa uuden kesän alkamisesta. Myös virpojalapsia kiertää palmusunnuntaina virpomassa. Hiljaisella viikolla on kirkoissa monia tilaisuuksia, jotka liittyvät

kärsimystiehen. Osa niistä on lapsille ja osa nuorille. Monissa seurakunnissa järjestetään myös pääsiäisvaelluksia, joissa oppaan johdolla kuljetaan kärsimystien keskeisissä paikoissa.

Kiirastorstaina muistetaan Jeesuksen viimeistä ateriaa opetuslastensa, lähimpien ystäviensä kanssa. On tärkeää muistaa, että samalla aterialla oli mukana myös Jeesuksen kavaltaja Juudas, joka petti Jeesuksen ja auttoi hänen vangittamisessaan. Jeesus otettiin kiinni aterian jälkeisenä yönä. Hänen ei tehnyt vastarintaa vaan paransi jopa vangitsijansa korvan, jonka opetuslapsi oli miekan iskulla irrottanut. Jeesus antoi esimerkin, ettei väkivaltaan pidä vastata väkivallalla.

Leipä ja viini ovat kiirastorstain keskeisiä symboleita. Kiirastorstain sanoma kertoo sekä yhteydestä ystäviin, mutta myös luottamuksen pettämisen seurauksista. Se antaa myös esimerkkiä totuuteen ja hyvyyteen uskomisesta oman henkensä uhalla.

Pitkäperjantaita vietetään Jeesuksen ristiinnaulitsemisen ja kuoleman muistoksi. Sen päivän keskeisin symboli on risti ja silloin kirkoissa on ainoan kerran vuoden aikana värinä musta. Monissa valtioiden lipuissa on risti. Se on nähty voiton ja varjelen merkkinä. Se symboloi myös kärsimystä ja erityisesti syyttömänä kärsimistä. Jeesuksesta kerrottiin valheita, jotta hänet voitaisiin tuomita. Mutta se kertoo myös meille, ettei elämä ole loputonta kärsimystä eikä pääty suureen kärsimyksen vaan vapautukseen kärsimyksestä lopullisesti.

Ennen vanhaan uskottiin, että lankalauantaina, naamioituminen noidaksi tai trulliksi sekä pääsiäistulien polttaminen ajoi pahat henget pois, kun Jeesus makasi haudassa. Ajateltiin, että valkean tuottama valo voittaa kaikki pimeyden voimat. Pääsiäistä vietetään Jeesuksen ylösnousemuksen vuoksi. Hän voitti kuoleman. Monet ihmiset ympäri maailmaa uskovat siihen. Pääsiäisen kukat, valkoiset liljat ja keltaiset narsissit kertovat elämän voittoa kuolemasta. Monet pääsiäiskoristeet, kuten puput, munat ja pääsiäistiput, ovat vanhoja ylösnousemuksen ja uuden elämän vertauskuvia.

Palmusunnuntaista alkava hiljainen viikko kuvaa myös hyvin elämää. Kuten Jeesuksen kuninkuustie muuttui nopeasti kärsimyksen tieksi, niin elämässäkin suuret ilon hetket voivat yllättäen muuttua vaikeiksi ajoiksi. Koko pääsiäisen sanoma julistaa kuitenkin hyvän voittoa pahasta ja muistuttaa, että vaikeatkin ajat muuttuvat taas suuren riemun ajaksi. Seuraavat leikit auttavat pääsiäisen ajan teemojen läpikäymistä.

### **Karanneet aasit**

Leikkijöistä valitaan neljä opetuslasta, jotka ovat huoneen eri nurkissa kukin omalla laitumellaan. Muut leikkijät/karanneet aasit juoksevat vapaasti ympäri huonetta. Kun leikinohjaaja antaa merkin, lähtevät opetuslapset ottamaan muita aasit kiinni. Kiinnijoutuneet he kuljettavat kädestä taluttaen laitumelleen, mihin nämä jäävät odottamaan. Leikin lopussa kukin opetuslapsi laskee oman saaliinsa. Eniten kiinni saanut voittaa.

#### **Materiaalit: -**

**Muuta:** Sopii hyvin ulos ja isommalle ryhmälle. Liittyy palmusunnuntain aiheeseen.

### **Pallo/Leipä kiertää**

Kaikki leikkijät istuvat piirissä jalat suorina edessä, melkein kiinni toisissaan. Kätet ovat tukena selän takana. Ollaan yhteisellä aterialla ja on tarkoitus saada pallo tai jokin muu jaloilla liikuteltava esine liikkumaan sylistä syliin ilman käsien apua.

**Materiaalit:** Pallo tai jokin muu jaloilla liikuteltava esine

**Muuta:** Sopii isolle ryhmälle, mutta onnistuu myös pienen porukan kanssa rivissä tehden ja pallon voi pistää liikkeelle edestakaisin. Sopii kiirastorstain aiheeseen.

### **Ristihippa**

Yksi leikkijöistä on hippa, joka yrittää saada muita kiinni. Kun hippa saa kiinni, niin kiinni jäänyt jähmettyy ristiksi. Tässä hippaleikissä ei ole pelastajaa vaan leikki päättyy, kun hippa on saanut kaikki kiinni. Sen jälkeen vaihdetaan hippaa.

**Materiaalit:** -

**Muuta:** Sopii pitkänperjantain aiheeseen.

### **Etsi pääsiäismuna**

Leikinjohtaja piilottaa leikkipaikalle, huoneeseen tai maastoon, pääsiäismunan. Lähtömerkin kuultuaan jokainen lähtee etsimään piilotettua pääsiäismunaa. Se leikkijöistä, joka löytää munan ensimmäisenä, jää seisomaan hiljaa paikoilleen, jolloin muitten on mahdollisimman nopeasti juostava hänen taakseen jonoon. Viimeksi jäänyt putoaa leikistä pois. Leikki jatkuu samalla tavalla, kunnes jäljellä on enää yksi leikkijä.

**Materiaalit:** Pääsiäismuna tai jokin muu pääsiäiseen liittyvä esine.

**Muuta:** Voi leikkiä ilman että kukaan putoaa leikistä.

### **Kadonneet lampaat**

Leikkijöistä valitaan neljä hyvää paimenta, jotka ovat huoneen eri nurkissa kukin omalla laitumellaan. Muut leikkijät/kadonneet lampaat juoksevat vapaasti ympäri huonetta. Kun leikinohjaaja antaa merkin, lähtevät paimenet ottamaan muita aasit kiinni. Kiinnijoutuneet he kuljettavat kädestä taluttaen laitumelleen, mihin nämä jäävät odottamaan. Leikin lopussa kukin paimen laskee oman saaliinsa. Eniten kiinni saanut voittaa.

**Materiaalit:** -

**Muuta:** Sama leikki kuin karanneet aasit, mutta eri kehyskertomuksella.

### **Pakkanen ja helle**

Kaksi leikkijää valitaan pakkasiksi, yksi helteeksi. Muut leikkijät ryhtyvät liikuskelemaan leikkialueella, jonka rajat on syytä sopia yhdessä. Nyt pakkaset alkavat "jäädyttää" leikkijöitä koskettamalla heitä. Sen, joka tulee jäädytetyksi, pitää jäädä paikoilleen siihen asentoon, jossa oli pakkasen hipaistessa. Leikkijä ei saa liikkua ennen kuin helle tulee "sulattamaan" eli hipaisemaan häntä. Kun on leikitty vaikka viitisen minuuttia, vaihdetaan pakkasia ja hellettä.

**Materiaalit:** - Pakkaselle voi pistää käteen esimerkiksi sinisen nauhan ja helteelle keltaisen. Luovuutta saa käyttää.

**Muuta:** Sopii niin isolle kuin pienemmälle porukalle.

## **Helluntai**

Helluntaita pidetään kristillisen kirkon syntymäpäivänä. Se kertoo siitä, kun Pyhä Henki laskeutui Jeesuksen opetuslapsiin ja he alkoivat levittää sanomaa Jeesuksesta ympäri maailmaa. Tästä päivästä eteenpäin kristillinen kirkko kasvoi maailman laajuiseksi yhteisöksi. Helluntai päättää pääsiäisen ajan ja siihen ei perinteisesti liity samanlaista valmistautumista kuin joulun ja pääsiäiseen. Se merkitsee pyhää päivää ja se on erityisen suosittu kaste päivä. Helluntain sanoma kertoo erilaisten ihmisten yhteenkuulumisesta ja ystävyydestä sekä hyvien uutisien kertomisesta eteenpäin. Seuraavat leikit tukevat helluntaihin liittyviä teemoja.

## **Kalastaja hippa**

Valitaan lapsista Pietari, joka liikkuu lattialla istuma-asennossa soutuliikettä tehden. Muut lapset liikkuvat vatsallaan kuten kalat. Pietari ottaa kaloja kiinni ja aina kalan kiinni saadessaan, kalasta tulee kalastaja. Leikki loppuu, kun kaikki kalat ovat kalastajia.

**Materiaali:** -

**Muuta:** Rohkaise lapsia liikkumaan omalla tyyliään olleessaan kalastajia tai kaloja.

## **Osaatko yhdessä?**

Tätä leikkiä voi soveltaa sekä sisä- ja ulkokäyttöön tilanteen ja tilojen mukaan. Tämä leikki kehittää lapsen mielikuvitusta, sosiaalisia taitoja ja motoriiikkaa. Lapsen tulee suorittaa annettu tehtävä tekemällä siihen vaadittavat liikkeet yhdessä yhden tai useamman toverin kanssa. Tässä esimerkkilauseita lapsille: Osaatko yhdessä kaverisi kanssa kävellä sitkeällä liimalla päällystetyn poikki? Osaatko sinä ja ystäväsi olla oikein isoja? Osaatko sinä ja ystäväsi olla oikein pieniä? Osaatko sinä ja ystäväsi esittää yhdessä sammakkoa? Osaatko sinä ja ystäväsi



hyppiä kolmen ison puron ylitse? Osaatko sinä ja ystäväsi kävellä peräkkäin ka-pealla lankulla? Osaatko sinä seistä ystäväsi takana, kietoa käsivartesi hänen ympärilleen ja kävellä samassa tahdissa hänen kanssaan?

**Materiaalit:** -

**Muuta:** -

**Etsi minulle**

Erilaisia uskonnollisia symboleita on piilotettu huoneeseen ja niitä pyydetään etsimään mahdollisimman nopeasti.

**Materiaalit:** Kirja Jeesuksesta, risti, kynttilä, tähti

**Muuta:** Katsotaan symbolit läpi lasten kanssa ja kerrotaan mitä ne kuvaavat.

Tästä materiaalista jäävät pois myös kirkkovuoden päivät; pyhän kolminaisuuden päivä, juhannus ja kirkastussunnuntai.

## **Mikkelinpäivä**

Mikkelinpäivä on kaikkien enkelien ja lasten oma juhlapyhä. Mikkelinpäivän tärkeitä teemoja ovat lapsi, lapsen usko ja turva sekä ajatus siitä, että jokainen ihminen on Jumalan kuva ja sellaisenaan arvokas. Olemme kaikki toistemme suojelijoita, ja voimme toimia lähimmäisillemme arjen enkeleinä joka päivä.

Mikkelinpäivä muistuttaa meitä Jumalan varjeluksesta, jota enkelit erityisesti hoitavat. Erityisesti lasten kanssa puhuttaessa enkelistä tulee esiin suojelusenkelit. Enkelit ovat lapsille helposti lähestyttäviä hahmoja. "Suojelusenkeli" on yksi tunetuimmista hengellisistä lauluista ja sitä on lasten kanssa mukava laulaa. Pime-  
nevän syksyn keskellä Mikkelinpäivä muistuttaa meitä valon voimista ja suojeluksesta. Seuraavat leikit tukevat tätä aihetta.

## **Etsitään enkeleitä leikki**

Leikin ohjaaja sijoittelee joka puolelle tilaa heijastimia, joiden sanoo kuvaavan enkeleitä. Huone pimennetään ja lapset saavat taskulampuilla etsiä heijastimia.

**Materiaali:** heijastimet, teippi, taskulamppu (lapset voivat tuoda oman kotoa.)

**Muuta:** Leikki on hyvä suorittaa pienryhmässä tilan koko ja heijastimien lukumäärä huomioiden. Tila kannattaa myös valmistella turvallisuus huomioon ottaen.

### **Enkelihippa**

Valitaan lapsista enkelit turvapaikoiksi. Heille voi esimerkiksi pistää sädekehän koristeeksi ja merkiksi. Muuten leikitään hipan säännöillä. Variaationa voi olla, että valitut enkelit toimivat vapauttajina, eli kiinni jäädessään lapsi jää paikoilleen ja enkeli pelastaa koskettamalla.

**Materiaali:** Esim. joulukuusenkoristenauha.

**Muuta:** Lapsia on hyvä muistuttaa turvallisesta liikkumisesta ja valita sopivan iso tila leikkiä varten.

### **Pyhäinpäivä**

Pyhäinpäivä muistuttaa meitä menneistä sukupolvista. Silloin on tapana muistella jo edesmenneitä läheisiä ja rakkaita. Perinteisesti silloin on viety kynttilöitä haudoille. Pyhäinpäivän hautausmaan kynttilämeri julistaa maailmassa yhä toivoa, vaikka juhla onkin kuoleman ja katoavaisuuden sävyttämä. Pyhäinpäivän teemana on yhteys ja pimeydenkin keskellä loistava valo. Nykyään Halloween on vienyt tilaa pyhäinpäivältä ja sitä vietetäänkin näkyvämmiin lasten kanssa. Seuraavat leikit ovat tukena tämän ajan käsittelemiseen.

### **Pimeyspeitto**

Lapset kävelevät vapaasti tilassa ja ohjaajalla on peitto. Kun ohjaaja huutaa: ”pimeyspeitto tulee”, niin lapset menevät lattialle siten, että ovat mahdollisimman pienessä kippurassa pää ja polvet lattiaa vasten, käsien suojatessa päätä. Ohjaaja peittää yhden lapsen peitolla ja sanoo: ”Valo voittaa”. Sen jälkeen lasten tulee arvata, kuka on jäänyt peiton alle. Oikein arvaaja voi olla seuraava peitolla peittäjä.

**Materiaalit:** Peitto

**Muuta:** -

## **Liekkileikki hernepusseilla**

Leikkijät ovat kynttilän liekkejä ja liikkuvat ympäriinsä yrittäen pitää hernepussia päänsä päällä. Leikinohjaaja kehottaa leikkijöitä kulkemaan erilaisilla tyyleillä esim. varpaillaan, hyppimään yhdellä jalalla, kulkemaan takaperin, kulkemaan hitaammin tai nopeammin jne. Jos leikkijältä putoaa hernepussi, hän jäätyy paikoilleen, eli kynttilä sammuu. Toisen leikkijän pitää poimia pussi ja asettaa se toverinsa päälle sytyttääkseen hänet liekkiin. Tätä tehdessään hän ei saa pudottaa omaa hernepussiaan. Leikin tarkoituksena on tovereiden auttaminen.

**Materiaalit:** Hernepussit.

**Muuta:** Ikätason mukaan voi antaa ohjeita liikkeisiin ja pienet lapset, jotka pistävät hernepussia toisen päälle voivat pitää omasta hernepussista esim. sormella kiinni.

Tuomiosunnuntai päättää kirkkovuoden ja sen jälkeen alkaa taas adventin aika. Tässä materiaalissa tuomiosunnuntai on jätetty pois.

**LÄHTEET:**

Aulio, O. 2004. Suuri leikkikirja. Yli 2000 leikkiä. Jyväskylä: Gummerus

Koivula, K. 2002. Hetki leikille. Lasten ohjaajan virikekirja. Matku: Programmes KK & co.

Mäkinen, P. 2006. Hippasilla. Leikkejä ja pelejä pienille. Helsinki: Otava

Pulli, E. 2015. Loruloikkia ja muita liikuntaleikkejä varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus

Porio, A. (toim.) 1984. Tule leikkimään. Helsinki: Lasten Keskus.